

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Pedagogická fakulta

Katedra technické a informační výchovy

LIDOVÉ ZVYKY, TRADICE A ŘEMESLA
REGIONU KRNOV
VE VÝUCE PRAKTICKÝCH ČINNOSTÍ NA ZŠ.

Bakalářská práce

Studijní obor: SPP-ZTV

Vedoucí práce: Mgr. Martin Havelka, Ph.D.

Autor práce : Tošenovská Jitka

Olomouc 2013

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svoji práci psala samostatně a použila jen prameny uvedené v seznamu literatury. Souhlasím se zapůjčením práce pro vědecko - odborné účely.

V Olomouci dne:.....2013

.....

Poděkování

Děkuji panu doktorovi Mgr. Martinu Havelkovi, Ph.D. za odborné vedení, za cenné rady, poskytnuté informace, připomínky a všem ostatním, kteří mi pomohli vytvořit a zpracovat tuto bakalářskou práci.

Obsah

Úvod.....	1
Cíl práce.....	2
Dílčí cíle.....	2
Teoretická část	
1. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání.....	3
1.1 Systém kutikulárních dokumentů.....	3
1.2 Kurikulum.....	4
1.3 Rámcové vzdělávací programy	5
1.4 Člověk a svět práce.....	6
1.5 Svět práce.....	6
1.6 Vyučovací předmět: pracovní činnost.....	7
1.7 Výchovné a vzdělávací postupy.....	8
2. Materiály.....	9
2.1 Papír.....	9
2.2 Dřevo.....	11
2.3 Textil.....	11
2.4 Přírodniny.....	14
3. Roční lidové tradice a zvyky.....	15
3.1 Jaro.....	15
3.2 Léto.....	18
3.2 Podzim.....	19
3.3 Zima.....	20
3.4 Pranostiky	26
4. Definice pojmů.....	28
4.1 Lidové zvyky.....	28
4.2 Lidové tradice.....	29
4.3 Řemeslo.....	30
4.4 Co byly cechy.....	31
4.5 Vznik řemesel a cechů.....	31
5. Charakteristika regionu-oblast Opavska a Krnovska.....	32

5.1 Oblast Opavska.....	32
5.2 Historie Opavy.....	32
5.3 Krnovsko.....	33
5.4 Historie Krnova.....	33
5.5 Řemesla Opavska a Krnovska.....	34
Praktická část	
1. Návrhy námětů metodických listů.....	36
2. Tématické listy pro výuku.....	37
Závěr.....	51
Literatura.....	52

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Jitka Tošenovská
Katedra:	Technické a informační výchovy
Vedoucí práce:	Mgr.Martin Havelka, Ph.D.
Rok obhajoby:	2013

Název práce:	Lidové zvyky, tradice a řemesla regionu Krnov ve výuce praktických činností na ZŠ.
Název v angličtině:	Folk customs, traditions and drafte region Krnov in practical teaching activities at school.
Anotace práce:	Bakalářská práce je zaměřena na začlenění lidových tradic, zvyků a řemesel do výuky předmětu praktických činností. Obsahuje přehled lidových tradic, objasnění jejich významu a s nimi spojených pranostik. V práci jsou představeny tematické listy, které je možné zařadit do vzdělávacího procesu v technicky zaměřených předmětech. Uvedené tematické listy obsahují návrh výrobku, včetně použitých technických materiálů, pracovních postupů vhodné pro začlenění Lidových tradic a zvyků do výuky.
Klíčová slova:	Lidové tradice, pranostiky a řemesla.
Anotace v angličtině:	The thesis is focused on the integration of folk traditions, customs and crafts of the course into practice. Provides an overview of folk traditions, illustrate their importance and associated weather lore. The work presented in thematic sheets that may be included in the educational process in technical subjects. The leaves contain topical product design, including the technical materials, working procedures suitable for incorporation of folk traditions and customs into teaching.
Klíčová slova v angličtině:	Lore, weather lore and drafte.
Přílohy vázané v práci:	
Rozsah práce:	60 stran
Jazyk práce:	Český jazyk

ÚVOD

Jsem absolventkou textilní školy, kde jsem získala bohaté zkušenosti s různými technikami a také se zpracováním textilního materiálu. Protože mě to velmi bavilo a doposud baví, vybrala jsem si pro svou bakalářskou práci téma Lidové zvyky, tradice a řemesla. V dnešní době jsme ovlivňováni médii a moderní technikou a stále více zapomínáme na obyčejné věci kolem nás, na zvyky a tradice našich předků, které představují důležitou součást našeho kulturního a společenského dědictví. Tradiční lidové zvyky a tradice pomalu mizí z našeho života. Jejich udržování je však velmi důležité, napomáhá upevňování vztahů v rodinách, setkávání se s blízkými a přáteli, což v dnešní době není samozřejmé, spíše naopak. Dnešní mladí rodiče nemají na své děti čas, a proto stále častěji přechází odpovědnost seznamovat děti s lidovými zvyky, pranostikami a řemesly na učitele. V hodinách pracovních činností i mimoškolních aktivit si mohou děti vyzkoušet to, co naši předci vyráběli nejen pro svoje potěšení, ale hlavně pro obživu celé rodiny. Pocházím z okolí Krnova, kde má silnou tradici hlavně textilní výroba. Bakalářskou práci jsem proto zaměřila na dva blízké regiony, Krnovsko a Opavsko.

Práce je rozdělena do dvou částí. Úvodní *teoretická část* je zaměřena na stávající kutikulární dokumenty pro základní vzdělávání z hlediska využití tématu Lidových zvyků, tradic a řemesel ve výuce na 2. st. základní školy. Vzdělávací oblastí pro začlenění tohoto tématu je Člověk a svět práce. V této oblasti se žáci seznamují s technickým materiálem, jeho vlastnostmi a zpracováním. Učí se bezpečně používat některé pracovní nástroje, zvládat pracovní operace nezbytně nutné k přetváření materiálu ve výrobek.

V *praktické části* jsou přiblíženy typické lidové tradice a zvyky, dále typická řemesla našeho regionu, která se zde utvářela již v minulém století a dochovala se do dnešní doby. Bohužel tento region, především Krnovsko, je na typická řemesla a tradice poměrně chudý. Tato oblast byla po staletí německá a po odsunu původního obyvatelstva byla osídlena lidmi z různých koutů republiky, kteří sem přinesli své zvyky a naše oblast tak vlastně přejala zvyklosti jiných regionů. Z původních řemesel se dochovala především textilní výroba, a proto jsem vybrala takové textilní techniky, které k tomuto regionu patří. Žáky bych chtěla seznámit hlavně s jednoduchým tkaním, výšivkou a krajkou.

I v dnešní přetechnizované době je důležité seznamovat děti s prací našich předků, připomínat si a hlavně zachovávat jejich odkaz, který je úzce spjat s přírodou, k níž se nechováme právě nejlépe. Předávat dalším generacím povědomí o našem národě a jeho umu.

Cíl práce

Lidové tradice, zvyky a řemesla jsou nedílnou součástí každého jedince. Nemůžeme jim upřít důležitost v našem životě a záleží jen na nás, jak budeme tyto tradice zachovávat a udržovat. Děti se s lidovými tradicemi a zvyky seznamují již od prvních krůčků svého života a to v kruhu rodiny, tento základ je vhodné dále rozšiřovat. Spojením s další nezbytnou činností na základní škole. Na pracovní činnost se můžeme dívat, jako na hru s materiálem. Je to aktivita, která všestranně rozvíjí celou osobnost dítěte. Hra plní funkci poznávací, pohybovou, procvičovací. Rozvíjí tvořivost, emocionálnitu, fantazii či motivační prvky.

Cíl práce:

V této bakalářské práci se zaměřujeme na posílení vztahů dětí k lidovým tradicím a odkazů předků, jejich uchování pro další generace. Důraz je kladen na vzdělávání v technicky zaměřených předmětech.

Dílčí cíle:

- studium literatury lidové tradice, zvyky a řemesla
- návrhy výrobků
- vypracování tematických listů

TEORETICKÁ ČÁST

Dnešní doba se zaměřuje hlavně na techniku, počítače, vše je uspěchané a lidé nemají na obyčejné, hezké věci čas. Je proto důležité věnovat se ve školní výuce i tématům, jako jsou Lidové tradice, řemesla a zvyky, díky kterým se také v minulosti určoval čas. Naši předkové pozorováním přírody nejen určovali čas, ale předpokládali i změny počasí. K orientaci v čase i předpovědi počasí nám dnes slouží jiné prostředky. Jsou to například média (počítače, televize, rádia), hodiny, počasí sledují družice.

Proto bychom chtěli lidové tradice a zvyky dnešním žákům připomenout i jinou formou a ukázat jim, jaký měly pro naše předky význam. Naším úkolem je, aby v dětech zůstalo národní povědomí a naše tradice se nadále předávaly z generace na generaci.

Nemůžeme lidové kultuře upřít důležitost. Je pamětí národa. Další tradice jako lidové tance, písně, slovesnost, zvyky a předměty jsou cenným dědictvím, které může být zdrojem poznání, radosti a tvořivé inspirace i pro současného člověka (1).

Toto téma můžeme využít i v dalších předmětech a zdůraznit tak mezipředmětové vztahy. V hodinách českého jazyka se zaměříme na pranostiky, v dějepise žáky seznámíme s historií našeho regionu, v zeměpise se žáci naučí hledat své rodiště na mapě České republiky, v občanské výchově probereme důležitost rodinných a společenských vazeb. Získané teoretické vědomosti potom žáci aplikují v praktických činnostech.

1.Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

1.1 Systém kurikulárních dokumentů

V souladu s novými principy kurikulární politiky, zformulovanými v Národním programu rozvoje vzdělání v ČR (tzv.Bílé knize) a zakotvenými v zákoně č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), se do vzdělávací soustavy zavádí nový systém kurikulárních dokumentů pro vzdělávání žáků od 3 do 19 let. Kurikulární dokumenty jsou vytvářeny na dvou úrovních - **státní a školní**.

Státní úroveň v systému kurikulárních dokumentů představují Národní program vzdělávání a rámcové vzdělávací programy (dále jen RVP). Národní program vzdělávání vymezuje počáteční vzdělávání jako celek. RVP vymezují závazné rámce vzdělávání pro jeho jednotlivé etapy – předškolní, základní a střední vzdělávání.

Školní úroveň představují školní vzdělávací programy (dále jen ŠVP), podle nichž se uskutečňuje vzdělávání na jednotlivých školách. Každá škola si ŠVP vytváří podle zásad stanovených v příslušném RVP (2).

Národní program vzdělávání, rámcové vzdělávací programy i školní vzdělávací programy jsou veřejné dokumenty přístupné pro pedagogickou i nepedagogickou veřejnost.

Kurikulární dokumenty jsou pedagogické dokumenty, které vymezují legislativní a obsahový rámec, potřebný pro tvorbu školního vzdělávacího programu.

1.2 Kurikulum

Termín kurikulum nelatinského původu. *Curriculum* znamená:

- 1. běh, oběh
- 2. závodíště
- 3. závodní vůz

Jak uvádí Walterová (1994), často používané spojení: *curriculum vitae* – životopis, *běh života*. Termín kurikulum implikuje komplexní význam pojmu – zahrnuje proces, prostředí i prostředky, jimiž se dosahuje stanoveného cíle.

Vzdělávací kurikulum je součástí životní dráhy každého člověka v období dětství a dospívání. Jako reálný jev existuje ve školním prostředí. Je prostředkem kultivace žákovi osobnosti a přípravou na život osobní, občanský i na plnění pracovních rolí v budoucí profesi. Realizuje se v interakci a komunikaci učitelů a žáků ve třídě i mimo ni. Reálná podoba kurikula je významně determinována aspiracemi, vlastnostmi, znalostmi a dovednostmi zúčastněných subjektů – žáků a učitelů. Je ovlivňována povahou a kvalitou prostředí, celkovým klimatem školy, vztahy mezi zúčastněnými subjekty školního života i vztahy s okolím. Je podporována učebnicemi a dalšími materiály a prostředky. Je řízena a usměrňována systémem kurikulárních projektů, směrnic a předpisů vymezujících cíle, obsah, způsoby organizace a hodnocení, které vznikají na úrovni školy, lokality, regionu i státního centra. Je kontrolována systémem zkoušek a kontrolními školskými orgány. Všechny tyto činnosti a prostředky spojuje určitá kompetence (3).

Zavedením pojmu kurikulum do pedagogiky je třeba považovat za velmi perspektivní. Vyjadřuje skutečnost, že škola a její obsah jsou součástí života člověka a společnosti a že vzdělání je celoživotní záležitostí. V pojmu kurikulum je obsaženo, že se jedná o tvorbu životopisu každého žáka ve vzdělávací instituci – škole. Jeho skutečná podoba reflektuje nejen

záměry a aktivity účastníku vzdělávacího procesu, ale také spoluúčast celé společnosti, která má své požadavky na vzdělávání dalších generací (3).

V českém Pedagogickém slovníku najdeme tuto definici: „*Kurikulum – obsah veškeré zkušenosti, kterou žáci získávají ve škole a v činnostech ke škole se vztahujících, její plánování a hodnocení.*“ (Průcha, Walterová, Mareš, 1995, s.106)

1.3 Rámcové vzdělávací programy

Rámcový vzdělávací program je podrobně rozepsán, velmi přehledně, což umožňuje učitelům dobrou orientaci. Jsou zde přesně a jasně vymezeny cíle – výstupy, kterých má žák dosáhnout, kompetence žáků, mezi které patří hlavně vědomosti, dovednosti, postoje a hodnoty. Vycházejí z kompetence celoživotního učení, formulují očekávanou úroveň vzdělání stanovenou pro všechny absolventy jednotlivých etap vzdělávání. Podporují pedagogickou samostatnost škol a profesní odpovědnost učitelů za výsledky vzdělávání.

RVP vycházejí z nové strategie vzdělávání, která zdůrazňuje klíčové kompetence, jejich provázanost se vzdělávacím obsahem a uplatnění získaných vědomostí v praktickém životě. Formulují očekávanou úroveň vzdělání stanovenou pro všechny absolventy jednotlivých etap vzdělávání (4).

Rámcový vzdělávací program je rozdělen do devíti vzdělávacích oblastí. Jednotlivé vzdělávací oblasti jsou tvořeny jedním vzdělávacím oborem nebo více obsahově blízkými obory:

- Jazyk a jazyková komunikace (Český jazyk a literatura, Cizí jazyk)
- Matematika a její aplikace (Matematika a její aplikace)
- Informační a komunikační technologie (Informační a komunikační technologie)
- Člověk a jeho svět (Člověk a jeho svět)
- Člověk a společnost (Dějepis, Výchova k občanství)
- Člověk a příroda (Fyzika, Chemie, Přírodopis, Zeměpis)
- Umění a kultura (Hudební výchova, Výtvarná výchova)
- Člověk a zdraví (Výchova ke zdraví, Tělesná výchova)
- Člověk a svět práce (Člověk a svět práce) (4).

Klíčovou vzdělávací oblastí pro výuku tématu „ Lidové tradice, zvyky a řemesla“ je Člověk a svět práce.

1.4 Člověk a svět práce

Tato vzdělávací oblast vymezuje široké spektrum pracovních činností a technologií, vede žáky k získání základních uživatelských dovedností v různých oborech lidské činnosti. Vytváří životní a profesní orientaci žáka. Kompetence této vzdělávací oblasti vycházejí z konkrétních životních situací. Žáci v nich přicházejí do přímého kontaktu s lidskou činností a technikou v jejich širších souvislostech a rozmanitých podobách.

Cílem se zaměřuje na praktické pracovní dovednosti a návyky. Celé základní vzdělání doplňuje o důležitou složku nezbytnou pro uplatnění člověka v dalším životě a ve společnosti. Je založena na tvůrčí myšlenkové spoluúčasti žáka.

Vzdělávací obsah vzdělávacího oboru *Člověk a svět práce* je na 2. stupni rozdělen na osm tematických okruhů *Práce s technickými materiály, Design a konstruování, Pěstitelské práce a chovatelství, Provoz a údržba domácností, Příprava pokrmů, Práce s laboratorní technikou, Využití digitálních technologií, Svět práce (2)*.

1.5 Svět práce

Tematický okruh *Svět práce* je povinný pro všechny žáky v plném rozsahu, ale je důležitým v jeho obsahovém posílení a zaměření na otázky týkající se přípravu na volbu povolání.

Vzdělávací obsah tohoto tematického okruhu se zaměřuje na utváření a rozvíjení praktických dovedností a osobních vlastností žáků, které jsou předpokladem pro jejich budoucí úspěšné začlenění do pracovního života. Zároveň rozšiřuje jejich poznatky o světě práce a přibližuje jim vzdělávání a pracovní příležitosti i reálné možnosti uplatnění absolventů základních škol na trhu práce. Žáci se učí pracovat s různými materiály a osvojují si základní pracovní dovednosti a návyky. Učí se plánovat, organizovat a hodnotit pracovní činnost samostatně. Tím významně napomáhá lepšímu rozhodování žáků při volbě vhodné střední školy a v dlouhodobé perspektivě tak může zajistit jejich úspěšnost v dalším a profesním růstu. Proto je vhodné zařadit do vzdělávání žáků co největší počet tematických okruhů (2).

Vzdělávání v této oblasti směřuje k rozvíjení a utváření klíčových kompetencí žáků tím, že vede žáky k:

- pozitivnímu vztahu k práci a k odpovědnosti za kvalitu svých i společných výsledků práce
- osvojení základních pracovních dovedností a návyků z různých pracovních oblastí, k organizaci a plánování práce a k používání vhodných nástrojů, nářadí a pomůcek při práci i v běžném životě
- vytrvalosti soustavnosti při plnění zadaných úkolů, k uplatňování tvořivosti a vlastních nápadů při pracovní činnosti a k vynakládání úsilí na dosažení kvalitního výsledku
- poznání , že technika jako významná součást lidské kultury je vždy úzce spojen s pracovní činností člověka
- autentickému a objektivnímu poznávání okolního světa, k potřebné sebedůvěře, k novému postoji a hodnotám ve vztahu k práci člověka, technice a životnímu prostředí
- chápání práce a pracovní činnosti jako příležitosti k seberealizaci, sebeaktualizaci a k rozvíjení podnikatelského myšlení
- orientaci v různých oborech lidské činnosti, formách fyzické a duševní práce a osvojení potřebných poznatků a dovedností významných pro možnost uplatnění, pro volbu vlastního profesního zaměření a pro další životní a profesní orientaci (2).

1.6 Vyučovací předmět: Praktické činnosti

Vyučovací předmět Praktické činnosti, který se bude věnovat „Lidovým tradicím, zvykům a řemeslům“ je na druhém stupni zaměřen na získání základních a praktických dovedností a návyků. Poznání vybraných materiálů a jejich vlastností, osvojení si zásad bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, hygieny, organizace a plánování práce, vytváření si aktivního vztahu k ochraně a tvorbě životního prostředí a pozitivního postoje k řešení ekologických problémů, získávání orientace v různých oborech lidské činnosti, vytváření si pozitivního vztahu k práci a racionálního, odpovědného a tvořivého postoje k vlastní činnosti a její kvalitě.

1.7 Výchovné a vzdělávací postupy

V předmětu praktické činnosti jsou pro utváření a rozvíjení klíčových kompetencí využívány následující postupy:

Kompetence k učení:

- Vedeme žáky k sebehodnocení
- Učíme je poznávat a pojmenovávat vlastnosti používaných materiálů
- Seznamujeme se s pracovními nástroji a pomůckami

Kompetence k řešení problémů:

- Při řešení je učíme chápat, že se při práci budou setkávat s problémy, které nemají jen jedno správné řešení
- Vedeme je k aplikaci získaných poznatků v praxi

Kompetence komunikativní:

- Vedeme žáky k vyjadřování myšlenek, postupů a názorů
- Učíme je při komunikaci užívat správné technické názvosloví
- Vedeme žáky k využívání informačních zdrojů k získání nových poznatků

Kompetence sociální a personální:

- Rozvíjíme u žáků schopnost spolupracovat a respektovat práci vlastní a druhých
- Vedeme žáky k práci ve skupinách a vzájemné spolupráci
- Vedeme žáky k dodržování zásad společenského chování
- Klademe důraz na dodržování hygienických zásad

Kompetence pracovní:

- Seznamujeme je s vhodným materiálem, náradím, pomůckami a pracovními postupy
- Učíme pracovat podle pokynů a provádět přiměřené praktické činnosti s daným materiálem
- Učíme žáky zvládat elementární dovednosti a činnosti
- Snažíme se dodržovat pořádek a hygienu
- Vedeme je k dodržování bezpečnostní a hygienická pravidla při práci
- Učíme je používat bezpečně a účinně nástroje, vybavení, materiály

- Snažíme se o dodržování technologického postupu, pravidel, plnění povinnosti, myslí na ochranu svého zdraví a zdraví druhých (5).

Zvolené téma Lidové tradice, zvyky a řemesla by se mohlo využít jako podklad pro výuku v tématickém celku s názvem *Práce s technickým materiálem, Design a konstruování*, proto se nyní v mé práci budu věnovat materiálům potřebným ke zvládnutí zvolených témat, ze kterých vyplynou cíle výchovně vzdělávacího procesu.

2. Materiály

V této kapitole se budu zabývat materiály, které jsou použity ke zhotovení výrobků uvedených v praktické části této práce. Proto zde neuvádím materiály jako jsou plasty, modelovací hmoty, kov a netradiční materiály, např. sklo.

2.1 Papír

Papír se stal zcela běžným, všedním materiálem, který je denně používán ve všech jeho rozmanitých podobách, v nejrůznějších oblastech života. Dnes si ani neuvědomujeme, kde se s ním během dne setkáváme.

Dnes se papír vyrábí ve velkých papírnách, ale zůstal zachován stejný postup jeho výroby jako v minulosti.

Papír je levný, snadno dostupný, lze ho koupit v každém obchodě. Papír se proto nejčastěji využívá ve školách při rozvíjení motorických dovedností dětí. Papír jde stříhat, trhat, lepit, skládat, řezat, ohýbat, tvarovat do prostorových předmětů, dá se na něj také kreslit a malovat. Je odolný proti vnějšímu vlhku, tukům, silám, slunečnímu záření a vyšším teplotám. Papír se dělí na tři základní skupiny: papíry, kartóny a lepenky.

Máme dva způsoby výroby: strojní a ručně zpracované. Podle použití rozlišujeme papíry grafické (psaní, tiskové, kreslicí), předsádkové a potahové, balicí, hygienické, technické a průmyslové.

Psací a kreslicí papíry

Papíry mají mít čistý povrch pro psaní tuší, fixy, vodovými a jinými barvami, inkoustem, tužkou, pastely apod.

Patří zde: psací a sešitové papíry, konceptní, ruční, náčrtkové, konfekční, bankovní, letecké a průklepové papíry.

Tiskové papíry

Jejich vlastností je hladkost a rovnoměrná tloušťka, rovnoměrná stálost a neprůsvitnost. Patří sem knihtiskové a hlubotiskové papíry, křídové, biblové, novinové, mapové, plakátové, ilustrační, cyklostylové papíry.

Hygienické papíry

Hlavním materiálem je krepový papír, musí být měkký, elastický a nasákový. Vyrábí se z něj ubrousky, ubrusy, dětské pleny, papírové kapesníky, prostěradla na jedno použití.

Balicí papíry

Jsou určeny k ochraně veškerého zboží před poškozením, proto musí být pevné a odolné. Patří zde: albino, šedák, sulfátový a sulfidový balicí papír, kloboukový, pergamenový papír.

Kartón

Kartón je tužší a silnější než papír. Vyrábí se: hlubotiskový, kelímkový, fotografický, kartotékový, brožovaný, kartový, psací, kreslicí bílý kartón.

Průmyslové a technické papíry

Slouží k nejrůznějším speciálním účelům v průmyslových odvětvích a lidských činnostech.

Rozlišujeme: tapetové, bankovkové, pytlivé, úhlové, propisovací, savé, filtrační a skelné papíry, papírové lepicí pásy apod.

Lepenka

Vzniká obvykle spojením několika vrstev papíru. Její povrch je bez trhlin a záhybů, má pravidelnou tloušťku a značnou odolnost vůči vnějším vlivům, nárazům a tlakům.

Druhy lepenek: vlnitá lepenka, hnědá ruční lepenka, kartonážní lepenka, bílá a šedá strojní lepenka, kartonážní lepenka.

Nepapírové materiály

Celofán- tenká průhledná fólie, propouští vodní páry, ztrácí svoji pevnost, ale po vysušení se opět vypne do své původní podoby. Nепropouští pachy, tuky ani oleje. Používáme je v domácnosti k balení květin, potravin nebo dárkového zboží.

Allobal- hliníková fólie, má vysoký lesk a dobré izolační vlastnosti.

2.2 Dřevo

Dřevo patřilo a stále patří k nejvšestrannějším a nejrozšířenějším materiálům, které člověk používá. Bylo využíváno nejen jako zdroj tepelné a světelné energie, ale také surovina na výrobu nástrojů a nejrůznějších předmětů.

Dřevo představuje lehký a pevný materiál, působí dekoračně, lehce se obrábí, což umožňuje jeho využití při výrobě stavebních prvků, nábytku, hudebních nástrojů, obalů, sportovních potřeb a dalších výrobků.

Má však i špatné vlastnosti. Podléhá hnilobě, sesychání, bobtnání, hoření, dřevokazným houbám a škůdcům.

V průmyslu a řemeslech se používá několik druhů dřev. Každé má své specifické vlastnosti, a proto i specifické použití. Dřevo můžeme rozlišit na dřevo jehličnanů a dřevo listnáčů.

Jehličnany

Jsou to nahosemenné, většinou stálezelené neopadané stromy nebo keře. Listy jsou tenké, jehlicovité nebo malé šupinovité.

Patří sem: smrk, jedle, borovice, modřín a tis.

Listnáče

Jsou většinou dvouděložné krytosemenné rostliny. V zimě opadávají. Mají mnoho různých tvarů, mohou aromaticky vonět, ale chybí jim kvalita jehličnanů. Plody listnáčů jsou rozmanitější než u většiny jehličnanů a mají mnoho forem. Může to být tobolek, oříšek, peckovice, žalud nebo lusk.

Plod může být dřevnatý, s dužnatou slupkou nebo suchý, ostnatý, hrubý nebo hladký, jedlý či nejedlý. Dřevo listnáčů je pórovité, letokruhy nebývají tak výrazné jako u jehličnanů. Rozlišujeme také dřeva tvrdá či měkká, podle porovitosti.

Patří zde: dub, jasan, jilm, akát, buk, lípa, olše, habr, ovocné stromy, habr, bříza, tobolek, ořešák, javor.

2.3 Textil

Textil je po papíru nejpoužívanějším materiálem. Pro svou dostupnost i vlastnosti je velmi oblíbeným a efektním materiálem. V technické i výtvarné výchově se využívají kousky látek, vata, vlna, bavlna či části oblečení. Odolnost proti chemikáliím, značná pevnost, snadná

údržba a nižší ekonomické náklady činí textil žadáným na výrobu například plachet, padáků, rybářských sítí, filtračních tkanin, chirurgických nití apod.

Materiál, ze kterého je vyrobený oděv, má velký vliv na náš psychický stav. Oděv musí být pohodlný, prodyšný, ale zároveň i teplý. To je však závislé na materiálu, ze kterého je vyroben.

Textilní vlákna se rozdělují podle původu:

a) *chemického*- 1. syntetické polymery- perlon, acrylast, dralon, diolen, chemlon, dederon, nylon, apod.

2. přírodní polymery- celulóza a živočišné bílkoviny.

b) *přírodního*- 1. rostlinná- z lodyh, ze semen, z listů agáve, z plodů.

Tam patří: kokosová vlákna, bavlna, len, konopí, juta, ramia

2. živočišná- ze srsti ovcí, koz, velbloudů, z chlupů králíků, zajíců. Z nich se vyrábí ovčí, kašmírová, angorská a velbloudí vlna. Hedvábí se vyrábí ze sekretu hmyzu.

3. nerostná- z minerálních nerostů se vyrábí vlákna skleněná či azbestová, z kovů a slitin se vyrábí vlákna hutnická a kovová.

Bavlna

Nejpoužívanější surovinou rostlinného původu je právě bavlna. Získává se z tobolek keře bavlníku. Bavlník se nejčastěji pěstuje v Indii, Číně, Turecku, Egyptě a USA. Vlákna mají vysokou schopnost přijímat vlhkost, jsou hřejivá, hebká a měkká, snadno se barví. Bavlna se zpracovává tkaním i pletením. Nejčastěji bavlnu používáme na výrobu oblečení, protože to je příjemné, hřejivé a dobře saje pot. Jeho nevýhodou je mačkavost, ta se dá však omezit kombinací se syntetickými vlákny.

Bavlněná textilie má několik podob: véba, panama, batist, popelín, krep, froté a mnoho dalších.

Len

Nejstarší známou textilní surovinou, která se odedávna pěstuje i u nás, je právě len. Největšími producenty jsou pobaltské republiky, Polsko, Francie a Irsko. Vlákno se získává z lněných stonků.

Lněné látky jsou odolné vůči teplotě a chemikáliím, jsou pevné, vzdušné, trvanlivé a chladivé. Jejich nevýhodou je mačkání a nejsou příliš tvarově stálé.

Patří zde: lněná košilovina, lněná dámská a pánská šatovka, damašek, kanafas, režné plátno a moravské prostěradlo.

Vlna

Získává se z různých plemen ovcí, koz, velbloudů, lam či králíků. Stříhá se vlna-rouno, které se pere a čistí, tím se zbavuje nečistot a zároveň se uvolňuje lanolín užívaný v kosmetice. Vlna je velmi hřejivá, dokonce když je mokrá. Drží dobře tvar, tolik se nemačká a má schopnost vrátit se do původního stavu. Vlněné výrobky jsou pružné a měkké, jsou však náročné na výrobu a hlavně údržbu. Často plstnatí a mohou je poškodit moli.

Mezi vlněné látky patří: cibelín, kord, flauš, kašmír, tesil, vlněný žoržet a mnoho dalších..

Konopí

Konopí je surovina, jejíž vlákna jsou velmi podobná vláknům lnu, jsou však delší, pevnější a silnější. Vyrábí se z něj lana, plachty, motouzy a také například požární hadice.

Juta

Je na omak drsná a méně pevná než konopí. Používá se na obalové tkaniny, pytle, textilní podkladové tkaniny, tkaniny pro koberce a lina. Při stárnutí křehne a rozpadává se.

Ramia

Jinak se mu také říká čínská tráva. Poskytuje jemná lesklá vlákna, která se přidávají do sametů, ale také do bankovního papíru, aby byly ohybatelnější.

Přírodní hedvábí

Hedvábí je vzácná a také drahá surovina, získaná z kukel bource morušového. Je velmi jemná, chladivá, splývavá, má hedvábný lesk a šustí.

Patří zde: surové hedvábí, atlas, taft, brokát, šantung a taft.

Přírodní vlákna anorganického původu

Azbestová vlákna se získávají z azbestu, používají se ke speciálním technickým účelům, na výrobu oděvů pro hasiče, hutníky, dále se používají na izolační materiály apod.

Skleněná vlákna se vyrábí z roztavené skloviny, jsou křehká, čirá a hladká. Používají se především k výrobě skelné vaty nebo sklolaminátů.

Kovová vlákna se vyrábí zvlákňováním hutnické taveniny. Máme vlákna zejména zlatá, stříbrná, niklová, měděná a ocelová. U ručně tkaných koberců či brokátů se používají na výrobu dracounů(tenké kovové nitě).

Kůže

Je to zvláštní materiál, který se používá jako textilie, stejně jako kožešinka či koženka. Nejpoužívanější jsou hovězí nebo vepřové usně, kozinka a jelenice. Používá se na výrobu kvalitní obuvi, pásků, tašek apod.

Kožešinka

Používá se na pláště, kabáty, límce, rukavice, čepice.. Kožešiny jsou však stále více nahrazovány umělými.

Koženka

Je potažena různě silnou vrstvou gumy, používá se jako imitace kůže na pláště, saka, kalhoty, tašky, kufry apod. Je však méně odolná než kůže a při přiblížení k plameni se začne škvařit.

2.4 Přírodniny

Přírodniny jsou velmi dostupným a zároveň inspirativním materiálem. Dodávají výrobkům originalitu a přirozenost. Musíme přírodniny však sbírat tak, abychom nepoškodili přírodu a krajinu, proutky a větvičky řežeme ostrým nožem, nelámeme, květiny sbíráme jen tam kde je sbírat smíme, kde nejsou chráněné a kde neohrožujeme jiné druhy rostlin. Kůru získáváme z odumřelých stromů, nikoli ze živých. I při sběru kamenů se chováme tak, aby náš zásah do přírody byl co nejmenší.

Využíváme: proutky, slámu, peří, kameny, ulity plžů, kůru, větvičky, květiny a listy, semínka, oříšky a šišky apod..

2.4.1 Proutky, sláma, větvičky

Proutky. Na výrobu košíků a rohoží jsou nejlepší vrbové proutky. Březové proutky i s jehnědami můžeme stočit do věnečků a košíčků a aranžovat do nich velikonoční vajíčka.

Sláma. Používá se zejména na výrobu vánočních ozdob a figurek, na zdobení hanáckých kraslic.

Větvičky. Mohou se na ně aranžovat suché květiny, stavět modely vesnic, vyrábět kouzelné hole atd.

Kameny, kůra, peří

Kameny. Na hladké oblázky nalezené na břehu vody je možné malovat, slepovat je a vytvářet figurky zvířátek. Z malých kamínků lze vyrobit šperky.

Kůra. Kůra z odumřelých stromů je nejvhodnější na vyřezávání figurek, lodiček, hraček. Z dubu korkového se získává korek, který se používá na výrobu zátek, podložek, obkladů.

Peří. Je velmi efektním doplňkem jakéhokoliv výrobku i šperků.. Používá se také jako výplň peřin.

Semínka, oříšky a šišky

Mohou se navlékat, skládat v různé obrazce a lepit na papíry, sklo, keramiku a kůži.

Ulity plžů, květiny a listy

Ulity plžů. Nalezené prázdné ulity se mohou provrtat, navléct a svázat. A tím vznikne např. chřestidlo, náhrdelník apod.

Květiny. Zejména v sušené podobě se mohou uplatnit v suchých vazbách, asamblážích.

Listy. Listy se mohou nabarvit, otiskovat na papír či látku, mohou se obkreslovat, frotážovat apod.

3. Roční lidové tradice a zvyky

Nyní se zaměřím na lidové zvyky, tradice a svátky které se udržují dodnes. Jako pomůcku jsem si vzala knihu Dagmar Šottnerové s názvem Lidové tradice. Je zde zpracován původ lidových tradic, najdeme zde i příklady zvyků, pověr, pranostiky i říkadla. Tyto tradice jsem rozdělila podle ročních období od jara do zimy.

3.1 Jaro

VELIKONOCE- Mají kořeny v pohanské tradici, však nakonec podlehly křesťanským svátkům. Velikonoce jsou pohyblivé svátky a mohou být kdykoli mezi 22.březnem a 25.dubnem. Záleží za jak dlouho se na obloze objeví úplněk po jarním slunovratu a tedy, která neděle bude první po úplňku.

Velikonoce mají dnes velký význam pro dvě náboženské skupiny - židy a křesťany. Židé si připomínají osvobození židovského lidu z egyptského zajetí, pro křesťany jsou Velikonoce oslavou vzkříšení Ježíše Krista třetí den po ukřižování. Jenže křesťané vzkříšení Ježíše Krista slavili každou neděli, až teprve na Nicejském koncilu církev rozhodla, že si křesťané společně zavzpomínají v jediném období v roce (7).

Velikonoční dny. Svatý týden začíná Květnou nedělí a končí nedělí velikonoční o sedm dní později. Zahrnuje také Modré (někdy Žluté) pondělí a Šedivé úterý, Škaredou středu, Zelený čtvrtek, Velký pátek či Bílou sobotu. Po velikonoční neděli následuje Pondělí velikonoční.

Květná neděle. První neděle po Popeleční středě. Při této neděli přišel Ježíš do Jeruzaléma, kde byl o několik dní později ukřižován. Návštěvou Ježíše byli potěšeni a vítali ho olivovými a palmovými větvicemi. Od té doby bývají kostely vždy v tuto neděli vyzdobeny květy, nahrazující palmové květy a daly celé neděli název Květná.

Modré pondělí a Šedivé úterý. Nejméně významné za celé Velikonoce. V minulosti se lidé jen modlili a chystali se na vyvrcholení Velikonoc. Protože se na Mokrém pondělí moc nepracovalo, označoval se jako den, ve který nemuseli lidé chodit do práce.

Škaredá středa. Tři dny před Ježíšovou smrtí, apoštol Jidáš vyradil, kde se Ježíš skrývá. Proto byla tato středa nazvána jako Škaredá, aby připomínala Jidášovu zradu.

Zelený čtvrtek. Původní název Lkavý čtvrtek. V tento den sezval Ježíš dvanáct svých apoštolů, aby jim oznámil, že bude na druhý den ukřižován a ujistil je, že vstane z mrtvých a bude jejich konání sledovat.

Velký pátek. V tento den byl Kristus ukřižován. Stalo se to roku 33 našeho letopočtu a tvrdí se, že zemřel ve věku 33 let a proto se tomuto věku také říká „ Kristova léta“. Každý rok se v tento den koná ve tři hodiny odpoledne zvláštní mše, protože v tuto hodinu Ježíš na kříži skonal.

Bílá sobota. Určen tichému rozjímání, modlitbám, křtům dospělých, kteří přijímají křest v bílém obřadním rouchu, a proto získala sobota svůj přídomek Bílá.

Velikonoční neděle (boží hod velikonoční). Den oslav Kristova zmrtvýchvstání. Je to první neděle po jarním úplňku. Pokud vyjde přímo na neděli, stává se velikonoční až ta následující.

Velikonoční pondělí. Nejvýznamnější den Velikonoc. Je to pozůstatek pohanských oslav jara. V tento den se odehrávají lidové zvyky- koledníci chodí pro výslužku, dívky a ženy dostanou od mužů pomlázkou na svá pozadí či lýtka a domácnosti jsou vyzdobeny vajíčky různých barev.

Symboły Velikonoc. Nejdůležitějším symbolem jsou vejce, ozdobená nejrůznějšími technikami, barevným vajíčkům říkáme kraslice. Dále je to zajíček a beránek jako symbol čistoty a nevinnosti v mnoha zemích. Dále je symbolem pomlázka, se kterou si muži chodí pro výslužku k ženám. Krajobý výraz pro pomlázku ve Slezsku je „šmigrust“.

Obr.1 Velikonoční vajíčka a pomlázka

LETNICE. Období mezi 10.květnem a 13.červnem nazýváme letnice, přestože je do skutečného léta ještě daleko. Patří sem lidové zvyky jako jsou: jízda králů, královničky, čišění studánek, honění krále (Legenda o králi)

Svatodušní svátky. Jsou to církevní svátky. Slaví se 50dní po Velikonocích.

Jízda králů- Zvyk volit krále a pořádat průvody a jízdy.Tento svátek se v České republice slaví už jen na pěti místech a to ve Vlčnově, v Kunovicích a v Hluku na Slovácku, ve Skoronicích na Kyjovsku a Doloplazech na Hané.

Čišění studánek- Dívčí slavnost, která předcházela slavnost Královniček. Čišění studánek a pramenů mohly vykonávat pouze nevinné a čisté dívky, které mají „očistnou moc“. Proto se v této době vydávaly dívky ke studánkám, aby je očistily a otevřely po dlouhé zimě. Na kraj studánky potom položily věnečky z brusinek a do vody házely drobečky ze svátečního pečiva. Očištěnou vodu pak rozlévaly z malovaných džbánek do všech světových stran.

Královničky. Záležitost 10-12letých dívek nebo i dospělých děvčat. Byl to prastarý jarní obřad. Souvisí s vítáním jara a uctíváním slunce, omládlé přírody a vody. Děvčata šla na

obchůzku po vsi nebo po sousední vsi, která měla kolední ráz. Dívky si zvolily svou královnu, která byla oblečena do bílých šatů a na hlavě měla růžový věnec. Někdy s královnou chodil i král, tím byla jiná dívka s korunou na hlavě, dřevěným mečem nebo opentlenou májí. Jedna dívka nesla košík, do kterého dostávala od lidí drobné dárky. Při každém zastavení skupina zazpívala písně o hledání krále a předváděla staré obřadní tance(5).

PÁLENÍ ČARODĚJNIC. Tato noc z 30.dubna na 1.května, byla odpradávná nocí ohňů a milostných rituálů na ochranu proti nebezpečným bytostem. Lidé kropili svěcenou vodou své domy i zvířata, aby je chránila před zlými mocnostmi. Pálí také košťata a hází je směrem k nebi, aby letící čarodějnice srazili k zemi. Vznikl tak název „pálení čarodějnic“.

MÁJ- STAVĚNÍ MÁJE- (1.květen) Podle lidových zkazek čarodějnice létající té noci na pometlech, škodí lidem i dobytku,a proto se na jejich ochranu staví máje.

Mládenci máje stavěli před domy nebo ve dvorech svých dívek a tím jim vyjadřovali svou lásku.

Obr.2 Májka

3.2 Léto

SVATOJÁNSKÁ NOC. (21.června) Období letní rovnodennosti, kdy slunce pomalu slábne a lidé se všemožně snažili slunci dodávat sílu a moc. Nejrozšířenějším zvykem v tento den bylo zapalování ohně, protože se věřilo, že teplo a světlo dodá slunci sílu.

Postrachem lidí v tuto noc byly také divoženky(divé ženy, lesní panny,bosorky..), které se dívaly rády do ohně a vyměňovaly lidské děti za své. Lákaly tancem a zpěvem mládence a slibovaly jim hory doly. Když se mládenec nechal zlákat, divoženky ho nejdřív utancovaly k smrti a pak ho roztrhaly na kusy a roznesly po lese.

Svatojánská postýlka. V předvečer sv. Jana Křtitele bylo zvykem stlát svatojánskou postýlku. Natrhlo se devatero kvítí, nejlépe z devatero mezí, večer se položilo do šátku či síta pod stůl

nebo se rozložilo na trojnož stolu. Byly to léčivky, které se normálně používaly v domácnostech. Dětem se vyprávělo, že v noci přijde sv.Jan a na chvíli se do postýlky pod stolem položí nebo kvítí rozhází. Když děti hledaly v postýlce otisky, našly nějaký pamlsek.

POUTĚ A POSVÍCENÍ. Pout' v dnešní češtině chápeme jako označení akce, ubírání se cestou, putování soukromé, společné, sportovní či náboženské. Přeneseně jako označení letní tradiční slavnosti: „dostat pouti“ ve smyslu hmotného dárku k ní. Symbolem pouti jsou perníková srdíčka či sladkosti.

Posvícení byla výroční slavnost na počest zasvěcení kostela. Slavila se v neděli před nebo po svátku světce. V tento de se konalo hodně zásnub a sňatků. V pátek před posvícením se zabíjela kuřata, kachny a husy, aby bylo dostatek masa. Z nedělní slavnosti mše se šlo hromadně na bohatý oběd a po obědě se šlo na krátké požehnání do kostela. Poté se všichni shromáždili v prostranství, kde se umístila májka. Stavěli ji chlapani a děvčata ji zdobila pestrými pentlemi. Pak se šlo do hospody kde se tančilo a zpívalo. Hosté, kteří se vraceli domů, dostávali výslužku (koláče, buchty, zelí a maso).

3.3 Podzim

DUŠIČKY. 2.listopadu je označen jako památka zesnulých. Lidé věřili a dodnes věří, že duše zesnulých se vrátí zpět na zem. Někteří věří v posmrtný život, věří, že Ježíš vstal z mrtvých a že mohou být po své smrti vzkříšeni.

V tento den lidé chodí k hrobům svých zesnulých, hroby zdobí věnci, květinami, zapalují svíčky, které symbolizují věčný život těm, kteří věří v Krista. V kostelech se slouží čtené a zpívané mše.

JARMARK. Jarmarky, trhy a tarmarky. Na městských ulicích se prodávají nejrůznější druhy zboží od pečiva až po výrobky řemeslníků každý den. Nerušnějším dnem s největším výběrem sortimentu byla vždy sobota.

Jarmarky. Vznikly už v ranném středověku, byly ovlivněny církevními svátky a přinesly do kostela více lidí z okolí. To byla příležitost ke směňování zemědělských výrobků, produktů a jiného zboží. Jarmark měl velký význam jak ekonomický, tak společenský. Lidé se setkávali s lidmi z jiných krajů, z různých prostředí a poznávali třeba dosud neznámé věci. Do velkých měst přiváželi cizí kupci zboží z exotických krajin, drahé látky, koření či ovoce. Žádné tržiště se neobešlo bez představení kejklířů, herců, hudebníků, medvědářů, mastičkářů a různých

obdobných existencí. Zahájení jarmarku se ohlašovalo vyvěšením červeného praporu na tržišti či věži radnice. Jarmarky trvaly několik dnů, podle velikosti měst. A aby se jarmarky v blízkých městech nepřekrývaly, byly určeny termíny.

Tarmarky. Byly to trhy obilní, koňské a dobytčí. Byly to však také trhy se starým šatstvem a veteši, později zvané jako „bleší“ trhy. Důležité trhy byly také po žních, kde hospodáři mohli prodávat své výpěstky a za vydělané peníze pořizovat nákupy.

Oblíbené trhy byly například svatováclavské (28.9.) a havelské (16.10.), pořádaly se rovněž trhy jarní, mikulášské a vánoční (6).

3.4 Zima

ADVENT. Lidé se připravovali na příchod(narození) Spasitele. Adventní období končí 24.prosince na Štědrý den. Adventní období trvá asi čtyři týdny, začíná v neděli, která je nejbližší ke svátku Ondřeje a poslední adventní neděle trvá do půlnoci 24.prosince. První neděle se říká „železná“, druhé „bronzová“, třetí „stříbrná“ a čtvrté „zlatá“, protože je nejbližší ke Štědrému dni. Advent je spjat s mikulášskou nadílkou, rozsvěcováním vánočních stromů na náměstích, prodejními akcemi a trhy na prodej stromků, hraček, potravin a dalšího zboží. Symbolem je adventní kalendář a adventní věnec.

Adventní kalendář. Je měřítkem adventu a odpočítávání Štědrého dne. Jeho účelem je hravou formou přiblížit představu o čase. Znakem je dvacet čtyři dílků, do 24.prosince. V každém dílku čeká na dítě nějaká sladká odměna a zároveň mají přehled, kdy přijde Ježíšek s dárky.

Adventní věnec. Tento zvyk je starý okolo 150let. Je symbolem vítězství a královské důstojnosti. Je holdem tomu, kdo je očekáván, kdo přichází jako vítěz, osvoboditel. Symbolem jsou čtyři svíčky na věnci, které se zapalují každou adventní nedělí. Svíčky by měly mít barvu fialovou, protože ta je barva adventu. V dnešní době je však oblíbenou barvou také červená.

Obr.3 Adventní věnec

SVATÝ MIKULÁŠ. (6.prosince) Mikuláš byl velmi štědrý, jeho příkladný život a zbožnost, vedla k tomu, že ho lidé začali uctívat a později ho prohlásili za svatého. Milovaly ho také děti. V předvečer jeho svátku se již po mnoho generací těší na jeho štědré nadělování. Vystupoval jako ochránce před nemocemi a neštěstím.

Mikulášská obchůzka. V předvečer 6.prosince chodí Mikuláš, čert a anděl za hodnými dětmi a rozdávají jim drobné dárky. Čert vznikl v souvislosti s pověstí o zachráněných námořnících, protože právě on byl příčinou toho, že se loď vymkla kontrole. Anděl pak byl průvodcem Mikuláše do nebe, když Bůh ukončil jeho pout' na zemi.

Obr.4 Mikuláš, čert a anděl

VÁNOCE. (24.-26.prosince) Svátky blaha, pokoje, radosti- veselé vánoční hody. Vánoce mají počátky už v době pohanské. Vánoce jsou u lidí považovány za nejkrásnější svátky v roce. 25. Prosince si křesťané připomínají narození Ježíše, jenž symbolizuje nový a lepší život, k němuž lidé s nadějí vzhlížejí.

Symboly Vánoc:

Vánoční stromček - bez vánočního stromčku si v dnešní době ani neumíme představit Vánoce. Obvykle zdobíme jehličnan – smrk, borovici nebo jedli.

Přestože je stromček neodmyslitelnou součástí Vánoc, k jeho masovému rozšíření došlo až v posledních dvou stoletích. První zmínky o ozdobeném stromčku nacházíme až v německé „kronice brémské“ z roku 1570, podle níž se na stromek věšela jablka, ořechy, datle a papírové květy. Až do 19.století však nevíme nic o vánočním stromku v naší zemi. První záznam je z roku 1812, kdy si tehdejší ředitel Stavovského divadla Jan Karel Liebich, zpestřil svátky ozdobeným stromek na svém zámečku v Libni (7).

V dnešní době jsou vánoční ozdoby ovlivněné módními trendy, jako jsou pestré baňky a elektrická světýlka. Dříve se lidé museli spokojit s čerstvým či sušeným ovocem, ořechy, nebo různě tvarovanými perníčky a obyčejnými svíčkami.

Betlém (Jesličky) - je napodobení Kristových prvních dní po narození. Většinou jde o různé velký model jesliček umístěných ve chlívě, kde se Ježíš narodil. Kolem něho se soustřeďují nejrůznější postavičky, které přinášejí své dary. Nesmí tu chybět Ježíšova matka Marie a „adoptivní otec“ Josef, většinou se však setkáme s řadou postav, jako jsou Tři králové, pastýři, dudáci a venkovský lid. Scénu doplňují figurky zvířat, z nichž nejtypičtější jsou ovečky, oslík či dobytek.

Dárky si dávali již staří Římané, kteří se zpočátku obdarovávali vavřínovými, olivovými či fíkovými větvičkami. Zvyk se postupně rozšířil a pronikl i do pozdějších křesťanských Vánoc. Původní ratolesti byly nahrazeny širokou škálou drobných dárků, od pochutin až po peněžní dary. Smyslem tohoto zvyku bylo prokázat si vzájemnou úctu, lásku a soudržnost. V křesťanské tradici pak dar připomíná Boží lásku, kterou lidu zprostředkoval jeho syn Ježíš.

Koledy se nejspíše vyvinuly z obřadních zpěvů, jimiž pohané doprovázeli své rituály. První vánoční koledy se objevily už ve starém Římě ve 4. století našeho letopočtu. Jsou to zpěvy propagující zimní svátky v souvislosti s postavou Ježíše Krista. Český národ se koled ve svém jazyce dočkal až v průběhu středověku (7).

24. prosinec - Štědrý den, tento den končí období půstu, rodina usedá k tradiční večeři, složené z rybí polévky, bramborového salátu a kapra. Po večeři chodí rodina k vánočnímu stromku a rozbalují si dárky.

V řadě rodin se dodržují i starší zvyky jako například:

Rozkrajování jablka určuje, jak to bude se zdravím jednotlivých členů rodiny následujícího roku. Když se objevila hvězdička, bylo to znamení, že dotyčný bude zdravý po celý rok, když se objevil křížek, nevěstilo to nic dobrého.

Pouštění lodiček v ořechových skořápkách. Je důležité, aby si skořáčku vyrobil každý sám. Při většbě se řekne jedna otázka týkající se rodiny, lásky, práce, štěstí... otázka se smí položit až při zapalování svíček a pouštění lodiček do vody.

Obr.5 Pouštění lodiček

Co znamená konkrétní chování lodičky?

- zůstala u břehu - v příštím roce žádné změny, vše zůstane při starém
- potopí se hned- jakákoliv snaha zlepšit svou situaci bude marná
- při plavbě se dotýká jiné lodičky - láska a přátelství
- utvoří kruh s ostatními - bezproblémové soužití, vzájemná úcta, přátelství a tolerance
- ocitne se uprostřed ostatních - majitel lodičky potřebuje ochranu a pomoc, je zranitelný a citlivý
- ocitne se mimo kruh - majitel v nadcházejícím roce rodinu opustí
- točí se v kruhu - nerozhodnost, nevíte co od života chcete
- se zhasnutou svíčkou - neupřímnost, komplikovaný citový vztah
- sama dopluje k druhému břehu - získáte, po čem toužíte

Lití olova. Olovo roztavíme v kovové nádobce nad plamenem svíčky. Roztavený kov nalijeme do nádoby se studenou vodou. Podle tvaru který vznikl ze ztuhlého olova, se věští odpověď na otázku, která byla předtím položena.

Házení střevícem. Střevícem házejí mladé dívky. Ptají se, zda se v novém roce vdají. Dívka se otočí ke dveřím zády a hází střevícem přes rameno. Když padne střevíc špičkou ke dveřím, dívka se do roka provdá. Když ne, dívka zůstane v příštím roce svobodná.

25.prosinec – *Boží hod vánoční (1. svátek vánoční)*. V křesťanské tradici bylo na tento den stanoveno narození Ježíše Krista. U nás je tento vánoční svátek spojen s návštěvami příbuzných. V řadě zemí si lidé v tento den dávají dárky.

26.prosinec - *Svatý Štěpán (2. svátek vánoční)*. Je uctíván jako ochránce koní, patronem kameníků a zedníků. Byl zobrazován jako mladý muž s kameny, v ruce mívá palmu jako znamení své mučednické smrti, často i knihu-symbol vzdělanosti.

Štěpánská koleda a obchůzkové hry. Štěpánská koleda byla nejvýznamnější a souvisí s ní i dalšími zvyky, rituály a kratochvíle. Hlavní důvod byl v tom, že lidé doháněli, co jim rituální klid předchozího dne zapovídal, a patřičně si to také vynahrazovali. Koledovalo se po celý den na venkově i ve městech, na koledu chodili dospělí a děti, sousedé, příbuzní, kantoři, zemědělci, ale i ti nejchudší z obce, pro které vykoledovaná výslužka byla vítanou pomocí. Udržovala se také obchůzka dětí, které chodily od Štědrého večera a „chodili s jesličkami“: dřevěný skříňkový Betlém nebo jen papírový a zpívaly písně o narození Ježíška.

Jesličkové hry se provozovaly v pražských ulicích a účastnili se jich i dospělí. Oblíbené byli také hry pastýřské, kde koledníci představovali pastýře. Do světnice postavili Betlém a po vyžádání souhlasu domácích zabušením holí sehráli kolem něj scénku i se zpíváním a tancováním k počtě Ježíška (6).

„*Na Štěpána není pána*“ Bylo zvykem, že čeleď v tu dobu měnila službu, hlavně pacholci od koní. Od Štěpána do Nového roku byli bez závazků. Na odchodnou dostávali velký koláč či chleba. Hospodáři uzavírali nové dohody a chodívalo se do hospody až do půlnoci. O pití, karty šprýmy nebylo na Štěpána nouze.

V některých krajích bylo zvykem, že ráno na Štěpána podávala hospodyně hospodáři a děvečka pacholkovi kalhoty či boty, což stvrzovalo ženskou podřízenost vůči mužům.

Dále bylo zvykem, že si děvčata přivstala a mohla chlapce umýt- pro zdraví a sílu. Nejlépe bylo přistihnout je v posteli. Na Nový rok zase dívka čekala oplátku- na krásu.

TŘI KRÁLOVÉ. Tento svátek se slaví už od 700-500 př. n.l. a připadá na 6.ledna. Tři králové je lidové označení pro mudrce, kteří podle evangelia navštívili v Betlémě Ježíše krátce po jeho narození (uctili narození Božího syna). Tři králové byli tajemní bibličtí mágové a podle legendy to byli pohanští hvězdopřevodci (astronomové), kteří pocházeli z Babylonie.

Uměli také dopředu vypočítat pohyb hvězd i zatmění, znali proroctví věštce balaáma, který předpověděl, že hvězda vyjde z pokolení Jákobova a z Izraele a povstane král světa (7).

Zbožná lidová tvořivost v průběhu staletí pověst o Třech králich přikrášlila a obdařila je jmény Kašpar, Melichar a Baltazar, přičemž každému přidělila jeden z darů. *Kašpar* nese zlato, které bylo určeno králům. *Melichar* kadidlo, vonnou pryskyřici a *Baltazar* léčivou sušenou pryskyřici, často cennější než zlato. Již ve středověku bylo zvykem v tento svátek žehnat obydlí, která Tři králové navštívili a na dveře napsali údaje: K+M+B+rok, který pro tento rok platí. KMB byla zkratka „Ať Kristus požehná tomuto domu.“

V tento svátek koledníci obcházející domácnosti, přejí vše nejlepší do nového roku a za svá přání dostávají také drobnou výslužku. Jedna z tříkrálovských koled začíná takto: *My tři králové jdeme k vám, štěstí, zdraví vinšujem vám. Štěstí, zdraví, dlouhá léta, my jsme k vám přišli z daleka.*

Obr.6 Koledníci

MASOPUST. Masopust můžeme najít už u starověkých národů, například staří Egypťané uctívali kult bohyně Isidy- patronky plodnosti a života asi před 4000lety. V antickém Řecku byly zase „dionýské slavnosti“ na počest řeckého boha Bakcha, tyto slavnosti trvaly celý měsíc od 15.března do 15.dubna. V Římě probíhala „saturnálie“, která začínala 17.prosince na oslavu boha Saturna, trvala tři dny, ale později se prodloužila a obsáhla jak vánoční svátky, tak období masopustu. Masopust neboli karnevalové období bylo v minulosti období od Tři králů až do Popeleční středy, kterou začíná 40denní půst před Velikonocemi. Protože datum Velikonoc je pohyblivé, je pohyblivým svátkem i masopust (7).

3.5 Pranostiky

Pranostiky - Jaro

Na Zelený čtvrtek hrachy zasívej, na Velký pátek se zemí nehýbej. (Ve čtvrtek před Velikonocemi se mají zasívat plodiny, jako je např. hrách, fazole, atd. Zato v pátek by se nemělo nic dělat se zeminou, protože je to den klidu před Božím hodem velikonočním.)

Když na Velký pátek hřmí, na poli se urodí. (Pokud je na Velký pátek bouřka, špatné počasí, měla by být bohatá úroda.)

Prší-li o velikonočním Hodu, bude v létě nouze o vodu. (Když prší na Velikonoční neděli, bude v létě málo pršet, bude sucho a málo vody.)

O svatém Duše chod' ještě v kožiše (I v toto období může přijít chladné počasí.)

Děšť o letnicích – slunce na Boží tělo. (Letnice –nebo-li Svatodušní svátky, připadají na padesátý den po slavnosti Zmrtvýchvstání Páně, období od 10.května do 13.června, konaly se např. Jízdy králů, Boží tělo- období mezi 21.květnem a 24.červnem, významný křesťanský svátek, kdy se konaly průvody a procesí, dívky zde chodily v bílých šatech s košíčky s bílými květy, které sypaly na cestu, v kostelech se posvěcovaly věnečky.)

Svatý Duch - přinese plný pytel much. (Pokud je hodně tepla, vyrojí se spousta much.)

Studený máj - v stodole ráj. (Když bude v květnu chladno, tak úroda bude bohatá.)

Když se v máji blýská – sedlák si výská. (Jestliže jsou v květnu bouřky a blýskanice, tak bude pro zemědělce pěkná, bohatá úroda.)

Prší-li na prvního května, bývá málo žita a sena. (Tato pranostika naopak říká, že když 1. května prší, bude malá úroda.)

Pranostiky - Léto

Na svatého Jana když prší, potom tři neb více dní děšť práci zdrží. (To znamená, že když na Jana 24.6. prší, pak prší několik dní a nemůže se pracovat na zahradách a polích.)

Prší-li 4. července, říká se, že svatý Prokop vysévá houby. (Tato pranostika nám říká, že bude v lese hodně hub, pokud na Prokopa prší.)

Svatý Bartoloměj zchladí vodu. (Bartoloměj má svátek 24.8. a tím naznačuje, že se blíží konec léta, konec koupání a nastává podzim.)

Pranostiky - Podzim

V říjnu mráz a větry – leden, únor teplý. (Pokud je v říjnu zima, říká se, že bude leden a únor teplý, protože zima přišla moc brzy.)

Studený listopad – zelený leden. (Jestliže je v listopadu sníh a chladno, tak leden bude teplý a zelený.)

Sedí-li na svatou Kateřinu husa na ledě, potom bude na Vánoce plavat ve vodě. (Když je na Kateřinu - 25.11 sníh a mráz, Vánoce budou deštivé, teplé.)

Pranostiky - Zima

Na svatého Mikuláše už je zima celá naše. (Na Mikuláše je sníh a zima.)

Když na Mikuláše prší, zima hodně lidí zkruší. (Když je na Mikuláše sychravé, ale teplé počasí, bude perná zima.)

Na Mikuláše voda, na Tomáše led. (Je-li na Mikuláše teplo, není sníh, tak na Tomáše (7.3) bývá zima a kruté mrazy.)

Když na Štědrý večer sněží, na pytle se chmel těží. (Jakmile na Štědrý večer padá sníh, tak bude bohatá úroda chmelu na výrobu piva.)

Chodí-li Kateřina po ledě, chodí svatý Štěpán po blátě. (Jsou-li na Kateřinu (25.11.) mrazy a sníh, pak na Štěpána (26.12.) není sníh.)

Zelené Vánoce- bílé Velikonoce. (Není-li na Vánoce sníh, napadne poté na Velikonoce.)

Na Tři krále mrzne ve dne i v noci stále. (Pokud je na Tři krále mráz a zima, tak vydrží mrznout ve dne i přes noc.)

Třpytí-li se tříkrálové hvězdy – budou se hojně rodit bílé ovečky. (Když na Tři krále je jasno, svítí na nebi hvězdy, narodí se hodně oveček.)

Boží křtění sníh a led ve vodu mění. (Na Boží křtění, tj. 6.12., bývá často obleva.)

Masopust na slunci – pomlázka u kamen. (Když je v době na Masopustu teplo, svítí sluníčko, tak je na Velikonoce zima.)

Kdo v Masopustě moc dělá, v létě to odleží. (Na Masopustní veselí by neměl nikdo pracovat a ten kdo pracuje, tak bude v létě nemocný.)

Teče-li v úterý masopustní voda kolejem, bude úrodný rok na len. (Pokud na Masopustní úterý hodně prší, tak se urodí hodně lnu na výrobu sukna.)

(Masopust - období od Tří králů do Popeleční středy, kdy začíná období půstu před Velikonocemi, na masopustní úterý před Popeleční středou se konaly maškarní průvody a veselice.)

4. Definice pojmů

Ústředním tématem práce jsou lidové zvyky, tradice, řemesla. Pro účel práce nyní tyto pojmy budou definovány.

4.1 Lidové zvyky

Lidové zvyky jsou založeny na křesťanské nebo pohanské tradici, často se navíc liší kraj od kraje.

Život našich předků, jejichž hlavním zdrojem byla půda, určoval rytmus přírody a charakter jejich dnů všedních i svátečních a odvíjel se od jednotlivých ročních období. Závislost na přírodě se odrazila ve vztazích k zemi, vodě, slunci a projevila se v komplexu výročních zvyků a obřadů. Člověk s přírodou nikdy nebojoval, zajímalo ho spíše vlastní zdraví, dobrá úroda či plodnost dobytka.

Při šíření křesťanství musela církev soupeřit se zakořeněnými kultury slunce, země a vody. Aby křesťanství upevnili, museli překrýt předkřesťanské „pohanské“ slavnosti, zejména oslavy slunovratů, svátky křesťanskými. Církev do svých obřadů začlenila některé staré symboly, kterými interpretovala význam křesťanství. Nepříčilo se propojit církevní svátek s bujarým veselím, pověrou, zvykem či magickým úkolem děděným z generace na generaci. Církevní kalendář se jmény světců se stal časovou oporou hospodářského roku.

4.2 Lidové tradice

V knize „Lidové tradice“ se o lidových tradicích píše jako o lidové obřadnosti. Lidová obřadnost – tradice, zvyky a rituály člověka provázejí od pradávna. Byly silným prostředkem ke stmelování rodiny, obce i celého národa. Většina forem lidové obřadnosti byla úzce spjata s vírou lidí, různými mýty a přírodou. Tradice vnášejí do našeho života jistý řád a pravidelnost, ale také radost, pospolitost a mravní hodnoty. Většina z nich má své pevné místo v přírodním koloběhu.

Už v dávných dobách cítili lidé potřebu orientovat se nějakým způsobem v čase, a to nejen kvůli plánování zemědělských prací, ale rovněž aby mohli vykonávat pravidelné náboženské rituály. Jediné z čeho mohli vyházet, bylo pozorování a počítání měsíčních cyklů. V různých civilizacích (například u starých Egyptanů, Číňanů, Indů, Mayů) tak vznikly různé kalendáře, které všechny měly za základní prvek jeden den, což je doba, za kterou se Země otočí jedenkrát kolem své osy, anebo doba mezi dvěma po sobě jdoucími východy Slunce(7).

Přicházejí s neměnnou pravidelností, a proto není divu, že v minulosti prostému lidu nahrazovaly kalendář. Lidé se orientovali podle přírody a s ní spojených rituálů, tradic a zvyků.

Lidové tradice dělíme na:

- Rodinné
- Společenské
- Národní a národnostní

Rodinné tradice jsou důležité k zachování rodinných vztahů. Každá rodina má jiné tradice a zvyky. Rodinné obyčeje a obřady jsou hlavně spojovány se svatbou, s narozením, úmrtím a pohřbem.

Tradiční svatba je provázána rozmanitými obyčeji, zvyklostmi, hrami, tanci, patřila k nejdůležitějším událostem v životě venkovského člověka (8).

Narození dítěte bylo v lidovém prostředí pokládáno za přirozené naplnění manželství a bezdětnost za boží trest. Běžné byly vícedětné rodiny, ale vezmeme-li v úvahu vysokou kojeneckou úmrtnost minulých staletích, nedostatečné hygienické poměry a těžké životní podmínky žen, představoval porod značné riziko pro matku i dítě. Proto bylo narození dítěte provázáno množstvím pověr a obyčejů (8).

Smrt a pohřeb: Lidové představy o smrti, odchodu duše z těla a posmrtném životě představují

velmi archaickou vrstvu kulturního vědomí. Tyto předpoklady se uchovaly nejen ve folklorním podání, ale také v pověrách a obyčejích spojených s umíráním, smrtí a pohřbem(8).

Společenské tradice jsou především tradice krajů, okresů, měst či vesnic. Každá obec má svou minulost a v každé obci žijí jiní lidé s jinými tradicemi. Jejich život se od současného liší především tím, že neměli tolik technických vybavení, médií, a proto měli více času na chození do společnosti, na zábavy, které se každoročně opakovaly, až se staly tradicemi. Například na Vysočině se staly takovou tradicí jarmarky, ať už velikonoční či vánoční. Jde tam především o to, že se lidé chodí pobavit s přáteli, u toho jim hrají živé kapely a také tam chodí lidé na pravou zabijačku, různá jídla a pití. Aby si na jarmark někdy vzpomněli, prodává se tam také keramika, oblečení, hračky a výrobky s lidovou tematikou.

Národní a Národnostní tradice jsou tradice, které se slaví po celé republice stejně. Mezi takové tradice patří třeba svátky jako jsou Vánoce, Velikonoce, Silvestr, Den zesnulých ale také státní svátky.

4.3 Řemeslo

Řemeslo je výrobní živnost, profesionální rukodělná výroba zboží materiální povahy, jinak řečeno profesionální znalost kteréhokoliv oboru lidské činnosti. O řemesle lze hovořit již v epochách vývoje lidstva, kdy neexistovalo psané právo a živnost v právním slova smyslu, ale i v antickém Řecku a Římě (9).

Od feudalismu je řemeslo součástí živností, řídí se živnostenským právem, má stejné organizace jako živnost, tj. cechy, bratrstva, živnostenská společnost a přidružené organizace (spolky, besedy, družstva) a má obdobný vývoj jako ostatní živnosti (9).

Jak se uvádí v odborné encyklopedii, dělení na řemesla lidová a nelidová je zastaralé a vědecky nevyhovující, i když je nepochybné, že některá řemesla pracovala pro lidské vrstvy a jiná pro zámožné obyvatelstvo. Tento stav je však geograficky a historicky značně proměnlivý (9).

Z praktického hlediska vyhovuje klasifikace podle zpracování materiálu na řemesla:

- a) kovo zpracující (drahé kovy, železo, barevné kovy)
- b) v kameno zpracující (lomový kámen, drahokami)
- c) zpracující silikáty (sklo, skleněná bižuterie, keramika, maltoviny)
- d) dřevo zpracující
- e) textilní (živočišná a rostlinná vlákna, umělé hmoty)
- f) kožedělná

- g) potravinářská (suroviny živočišného a rostlinného původu)
- h) chemická
- ch) polygrafická
- i) jiná řemesla

Vývoj řemesel více než ostatní živnosti podléhal civilizačnímu tlaku. Mnoho řemesel zaniklo již ve středověku, např. se změnou bojových technik, jiná řemesla zatlačil od 18. století průmysl do sféry opravárenské nebo pracující s kupovanými průmyslovými polotovary. Naopak vznikala řemesla nová s vývojem nových oborů lidské činnosti (9).

Řemeslné činnosti se člověk věnoval už od pravěku. Rozmachu a rozvoje se řemesla dočkala až se vznikem měst, v nichž především řemeslná výroba našla uplatnění jako charakteristické a zároveň hlavní výrobní odvětví. Začaly vznikat cechy.

4.4 Co byly cechy

Cechy zakládali řemeslníci. Cechy ochraňovaly zájmy řemeslníků, kteří v nich byli sdruženi, dohlížely na jakost výrobků, zajišťovaly nákup surovin a odbyt výrobků. Cechy chránily před konkurencí, před tzv. „fušery“ – to byli nevyučení tkalci a tkadleny, kteří provozovali živnost především mimo město, ale i v něm. Nedovolovat provozování řemesla někomu, kdo není členem cechu. Pokutování bylo podepřeno městskými výsadami, takže nečlen cechu prakticky nemohl své řemeslo vykonávat.

Do čela cechů byli voleni cechmistři, kteří byli potvrzováni městkou radou, spolu s nimi působili také cechovní starší. Vedení cechů se tak nápadně podobalo samosprávě města.

4.5 Vznik řemesel a cechů

V českých zemích jsou doloženy od konce 13. století. Rozvoj tkalcovství začíná již ve středověku, spolu s rozvojem měst. Se stálým rozmachem měst vznikají další řemesla – vlnaři, valcháři a postřihovači, plátenictví a soukenictví. Postupně se cechy stávaly brzdou vědeckotechnického pokroku. A tak od 2. poloviny 16. století vznikají první manufaktury. Cechy postupně ztrácejí význam a zanikají v 19. století (10).

5. Charakteristika regionu – oblast Opavska a Krnovska

5.1 Oblast Opavska

Z geografického hlediska leží Opava v úrodném údolí, ohraničeném na jihozápadě výběžky Nízkého Jeseníku, východně od města se rozkládá Poopavská nížina. Statutární město Opava leží na stejnojmenné řece v nadmořské výšce kolem 260 m. Je průmyslovým i kulturním centrem českého Slezska a svým významem přesahuje hranice okresu.

První písemná zpráva o osadě, ležící na křižovatce obchodních cest a pojmenovaná podle řeky Opavy, je z r. 1195, městské zřízení dokládá listina z r. 1224. Počátkem 14. stol. vzniklo v rámci České koruny Opavské knížectví a Opava se později stala jeho administrativním centrem. Od r. 1742, po prohrané válce, kdy byla větší část Slezska postoupena Prusku, byla Opava hlavním městem rakouského Slezska (13).

V Opavě se zachovalo mnoho kulturních památek, řada z nich je chráněná státní památkovou péčí. Opavsko je považováno za neobyčejně jednotnou oblast, zvláště pokud jde o tanec, píseň a zvyklosti.

5.2 Historie Opavy

Opava nebyla hospodářsky rozvinutým městem a její obyvatelé byli silně poněmčováni. Teprve ve druhé polovině 19. stol. se začal ve Slezsku rozvíjet český národní život a Opava se stala jeho střediskem. Skutečný rozvoj českého uvědomění a české kultury přinesl teprve vznik Československé republiky v roce 1918. Stagnující hospodářství, zejména soukenictví a později potravinářský průmysl, oživilo teprve napojením železnice v roce 1855.

Za nacistické okupace v letech 1938 - 1945 byla Opava centrem jedné ze sudetských žup. Po válce byly postaveny celé nové obytné čtvrti a průmyslové závody, především strojírenského, potravinářského a papírenského průmyslu a průmyslu léčiv.

Tradice podnikání v Opavě sahá do dávné historie, už od svého vzniku se město připomíná jako významné obchodní a tržní centrum. Snad nejstarším opavským cechem byli solníci, po nich soukeníci a pekaři.

Vedoucí měšťanskou vrstvu ve městě představovali obchodníci, jejichž předním zbožím bylo již v 1. polovině 13. století víno. Ke konci 16. století vinice v okolí Opavy zplaněly nebo byly zrušeny, obchod s vínem však pokračoval i nadále. K dalšímu hospodářskému rozvoji města dochází až v 2. pol. 19. století, kdy se rozvíjí manufakturní výroba, zejména v oblasti textilního průmyslu. Zatímco na přelomu 18. a 19. století převládalo plátenictví, dostávalo se

v 1. polovině 19. století do popředí soukenictví. Jeho rozvoj příznivě ovlivnily napoleonské války, protože bylo potřeba vyzbrojit armády a to vedlo k růstu poptávky po suknech. Současně se rozvíjí i průmysl potravinářský. Velké zisky přinášelo měšťanům právo várečné, tj. právo vařit pivo. Vařit pivo směli jen měšťané, kteří vlastnili dům (14).

5.3 Krnovsko

Krnovsko je severozápadním výběžkem Moravskoslezského kraje se specifickými podhorskými podmínkami. Severní strana mikroregionu je shodná se státní hranicí s Polskou republikou, dále Krnovsko sousedí s okresem Jeseník a Opava. Téměř celé území náleží z horopisného hlediska k provincii Česká vysočina, soustavě Sudetské a podsoustavě Východní Sudety. Část území na severním a východním okraji, který představují především obce Osoblaha, Krnov a Úvalno, je součástí soustavy Středopolská nížina a podsoustavy Slezská nížina. Severní část Krnovska je začleněna do Zlatohorské vrchoviny.

Historicky představuje celá oblast Krnovska jedno z nejstarších osídlení na území České republiky, které dokazuje především velké množství hradů a tvrzí, později většinou přestavovaných na zámky. Charakteristické pro území je také velké množství kostelů (15).

5.4 Historie Krnova

O založení Krnova nebo jeho povýšení na město se nedochovala žádná listina. Lze předpokládat, že snad vznikl jako osada, kupecká stanice, a v město se vyvinul na přechodu dvou řek, v místě, kde se rozvíjelo zemědělství, řemesla a obchod, asi ve 12. nebo 13. století. Měl původní slovanské (české) obyvatelstvo. Ve starší literatuře bývá uváděno, že Krnov získal městská práva někdy mezi léty 1221 a 1253. Studium pramenů však o tom nelze získat jistotu. Na základě uvedených skutečností je možno prohlásit, že Krnov byl s jistotou městem v době českého krále Přemysla Otakara II. a za pevný časový bod lze považovat datum 1269. To znamená, že někdy před rokem 1269 se Krnovu dostalo městského zřízení a patří k nejstarším městům u nás.

Až k počátkům města sahá tradice krnovské textilní výroby. V roce 1379 bylo zřízeno na řece bělidlo, pravděpodobně v místech dnešního Říčního okruhu. Textilních výrobků v Krnově asi značně přibývalo, neboť v téže roce je založen v městě obchodní dům se sukem, osvobozený od daní. Na přelomu 18. a 19. století se dostává do popředí v Krnově výroba

suken a lněného zboží. Krnovští soukeníci vyráběli jednobarevné látky, které barvili v cechovní barvírně, stávající nedaleko kostelíka sv. Ducha. Krnov byl na začátku 19. století jedním z nejvýznamnějších textilních středisek. Ale řemesla přicházela do úpadku a vývoj směřoval k zavádění velkovýroby. To pochopil především soukeník Alois Larisch. Roku 1832 koupil blízko krnovské radnice starší hostinec a upravil jej na tkalcovnu, prádelnu a barvírnu sukna, kde se ještě pracovalo ručně, ale objevila se již dělba práce a tedy zvýšení produkce. Naopak život plátenických rodin se stával stále bídňejším. Od pěti hodin ráno pracovali všichni až do setmění. Vysoké daně a konkurence větších dílen způsobila jejich ožebračování. Místři se snaží prodávat své zboží do Polska a Uher, ale řemeslům již dochází dech. Obyvatelé se živili výrobou lněných látek a suken. Druhá polovina 19. století znamená pro město Krnov dobu velkého rozvoje. Přispěl k tomu zejména textilní průmysl. V městě zbavujícím se postupně sevření svých hradeb, bašt a bran se objevovalo stále více továrních komínů. Z roku 1862 máme již bezpečné zprávy o zavádění parních strojů a o mechanické textilní výrobě. Rozvoj průmyslu i města pokračoval i na začátku 20. století. Telefonní spojení získal Krnov roku 1890.

V roce 1918 vznikla samostatná Československá republika. Město se dále rozvíjelo a rozšiřovalo. Česká menšina byla posílena a pečovala o spolkový i kulturní život. Byly zakládány české školy obecné, měšťanské a posléze i gymnázium. V třicátých letech doléhá i na Krnovsko hitlerovská ideologie. Její tvůrce a "Vůdce" neváhá a ihned po obsazení Krnova začátkem října 1938 přijíždí s německou armádou do města. Město a jeho průmysl bylo válkou značně poškozeno. Před postupující Rudou armádou bylo obyvatelstvo města na jaře 1945 evakuováno a ráno 6. května byl Krnov již v poledních hodinách osvobozen. Začala nová historie krnovského pohraničí (16).

5.5 Řemesla Opavska a Krnovska

Do popředí středověkého hospodářského života v oblasti Opavska a Krnovska se prosazovali i řemeslníci, kteří se sdružovali do cechů a každé řemeslo obvykle sídlilo v určité ulici, která se podle něho jmenovala. Žili zde *pekaři, řezníci, ševci, hrnčíři, kováři, provazníci, kolaři, zlatníci, tkalci, pláteníci a další*. Nejvýnosnějším řemeslem a obchodním oborem se stalo soukenictví.

Samotnému řemeslníkovi přinášelo městské prostředí daleko svobodnější a příznivější podmínky rozvoje, ale také zvýšení nároků na jeho práci. Ve městě získal

svobodné postavení, sám si zajišťoval materiál a sám se rozhodoval o tom, co bude vyrábět, a své produkty následně sám prodával. V počáteční fázi existence města postačovala základní řemesla zajišťující obživu, odívání a jiné základní životní potřeby. Docházelo i k prostému členění výroby, například zemědělec dodal vlnu a řemeslník ji zpracoval na sukno, tím se ve městech objevila nová rozsáhlá fáze specializace rozrůznění řemesel na užší obory. Ačkoliv bylo středověké řemeslo značně konzervativní, stejně jako celá tehdejší společnost, můžeme pozorovat mírný technický vývoj. Běžné nástroje jako kladivo, sekera, kleště, pilník, dláto nebo hoblík žádnou zásadnější změnu neprodělaly. Chyběly naopak některé náročnější nástroje, které byly známy dříve. Na druhou stranu se setkáme s některými zařízeními na rozhraní nástrojů a strojů, jako byl například hrnčířský kruh, tkalcovský stav, vodní kolo pohánějící jiné nástroje a stroje, kladkostroj, soustruh či hamr.

Mezi nejpotřebnější řemesla patřila také početná *řemesla oděvní* používající tkaniny, kůže nebo kožešiny. Zatímco se však tkalci plátna čili pláteníci vyskytovali poměrně zřídka a patřili k chudší vrstvě, soukeníci vyrábějící tkaniny z vlny se naopak zařazovali do vyšších vrstev městské společnosti. Celý proces soukenictví obstarávala celá řada řemeslníků – *vlnaři, tkalci, valchaři, postřiháči, barvíři a krojeři*. S výrobou sukna se ve městech vyskytovali také *hedvábníci, šlojířníci, tkaničníci nebo nitníci* (10).

Výroba *oděvů a obuvi* přinášela obživu *krejčím a ševcům*. Ti se dělili na novinky, kteří zhotovovali zcela nové výrobky a na vetešníky, kteří se zaměřovali výlučně na opravy. Krejčí se postupně specializovali na kytléře, pláštňíky, kabátníky, kalhotníky. Ženské oděvy či jeho části pocházely z dílen švadlí, šlojířníků či věnečníků (10).

Mezi nejzákladnější suroviny nacházející rozsáhlé a všestranné uplatnění patřilo i ve středověku *dřevo*. S největší pravděpodobností působili ještě před vznikem měst různí, tehdy víceméně univerzální, *tesaři, stolaři a koláři*. Později se k nim přiřadili *židelníci, truhláři, bednáři, rouníci, lžícníci*.

Také *kov* se těšil značnému použití již od pravěku. Nejstarším řemeslem byli samozřejmě *kováři* věnující se svému řemeslu dávno před vznikem měst. Z nich se v období středověku vyčlenili *podkováři*, výrobou *zámků* se začali zabývat *zámečníci*, předměty pro domácnost zhotovovali *měděnáři, pánvičníci, češíři, nůžkaři, nožíři nebo nožikáři*. Na zbraně a zbroj se specializovali *mečíři, platnéři, brníři, ostrožníci a puškaři* (10).

K velmi starým řemeslům náleželi také *hrnčíři*, kteří ve středověku dosáhli určitého pokroku zdokonalením hrnčířského kruhu, pece či polevy. I když byly jejich výrobky vysoce frekventované i v nižších vrstvách společnosti, co do společenské prestiže stálo jejich řemeslo na nejnižších příčkách.

Dlouhou tradici měla také výroba *skla*. Zpočátku přicházeli skláři do měst společně se stavebníky v rámci stavebních hutí, časem se však osamostatnili. Z jejich řemesla se někde vydělili také zrcadelníci nebo šmelcíři korálů, byli však ještě ojedinělejší a jejich zboží přepychovější, než samotní skláři.

Na sklonku středověku se objevili ještě další řemeslníci – papírníci, kteří postupně začali vytlačovat pergameníky, a následně i tiskaři.

Praktická část

V technicky zaměřených hodinách, vedeme žáka k pozitivnímu vztahu k práci a k odpovědnosti za kvalitu svých i společných výsledků práce. Žáci si osvojí základní pracovní dovednosti a návyky z různých pracovních oblastí. Učí se organizovat a plánovat práci, používat vhodných nástrojů, náradí a pomůcek při práci i v běžném životě. Poznává, že je technika významnou součástí lidské kultury. To vede žáka k vytrvalosti a soustavnosti při plnění zadaných úkolů k uplatňování tvořivosti a vlastních nápadů při pracovních činnostech. Zvládá opracovávat materiál podle slovního návodu z technického výkresu. Popisuje a porovnává základní vlastnosti materiálů. Vynakládá úsilí na dosažení kvalitního výrobku. Zhotovený výrobek může žákovi přinést pocit uspokojení, zvýšení potřebné sebedůvěry, upevňuje jeho vztah k práci, technice a životnímu prostředí. Pracovní činnost chápe jako příležitost k seberealizaci, sebeaktualizaci a k rozvíjení podnikatelského myšlení.

1. Návrhy námětů tematických listů

V této práci jsem předložila ukázky některých výrobků. Tyto výrobky obohacují hodiny pracovních činností na školách, jsou zaměřené na lidové tradice, zvyky a řemesla, které se v našem regionu stále udržují. Zařazením těchto výrobků přibližujeme dětem důležitost lidových tradic a jejich zachování a prohlubování.

Tematické listy jsem rozdělila podle lidových zvyků, které na sebe navazují v ročních obdobích. Do práce jsem zařadila také tematické listy, které jsou spjaté s tradičními řemesly našeho regionu. Nejznámější oživenou tradicí je osoblažská paličkovaná krajka.

2. Tematické listy pro výuku

List č. 1 Kraslice

Ročník: 6.-9. třída

Časový rozsah: 1 vyučovací hodina

Materiál: vyfouklá nebo natvrdo uvařená vajíčka, stužka, peříčko.

Pomůcky: temperové barvy, štětec, kelímek s vodou, špejle.

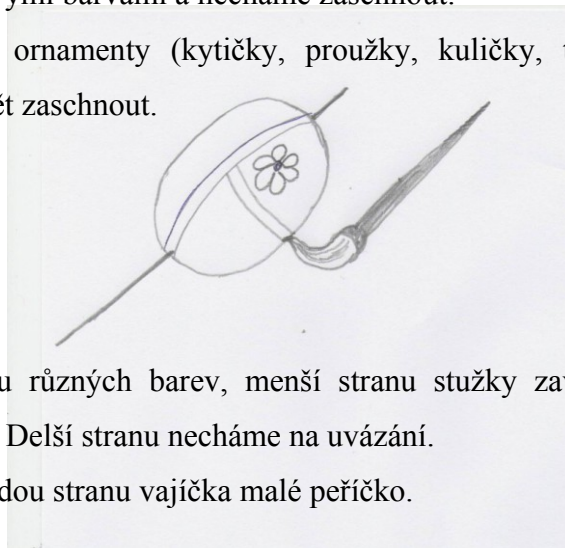
Motivace: lidový zvyk Velikonoce.

Hody, hody, doprovody, dejte vejce malovaný, nedáte-li malovaný, dejte aspoň bílý, slepička vám snese jiný.

Mezipředmětové vztahy: dějepis, výtvarná výchova, jazyk český.

Postup:

- Vyfouklá vajíčka nasadíme na špejli.
- Vajíčka namalujeme temperovými barvami a necháme zaschnout.
- Na uschlá vajíčka kreslíme ornamenty (kyticčky, proužky, kuličky, tečky, podle fantazie dětí). A necháme opět zaschnout.
- Vajíčka provlékneme stužkou různých barev, menší stranu stužky zavážeme, aby vajíčko nemohlo propadnout. Delší stranu necháme na uvázání.
- Jako ozdobu nalepíme na každou stranu vajíčka malé peříčko.

List č.2 Pomlázka

Ročník: 9. třída

Časový rozsah: 2 vyučovací hodiny

Materiál: vrbové proutky a stužku.

Pomůcky: kleště nebo nůžky.

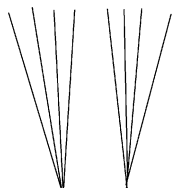
Motivace: lidový zvyk Velikonoce.

Pomlázka se čepeří...

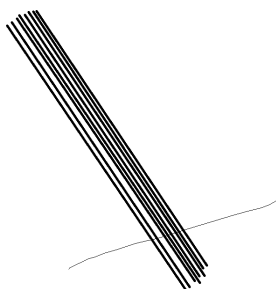
Mezipředmětové vztahy: přírodopis, zeměpis (oblasti).

Postup:

1. Připravíme si osm stejně silných a dlouhých prutů. Dva slabé proutky si necháme stranou na uvázání pomlázky.

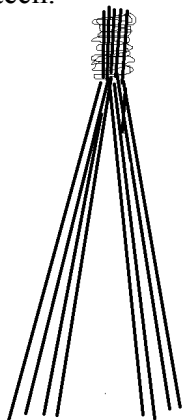

2. Proutky ve svazku vezmeme do ruky a tenký proutek stiskneme mezi nimi.

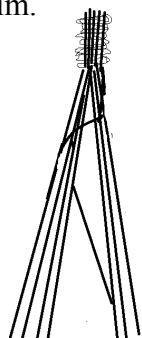

3. Rukojeť omotáme tenkým proutkem. Co nejvíce utahujeme a smyčky dáváme těsně vedle sebe. Konec proutku utáhneme mezi svazek pomlázky, je-li správně utahován, neměl by se rozvázat.

4. Svazek prutu uchopíme tak, aby rukojeť pomlázky byla od těla. Rozdělíme svazek na dvě poloviny po čtyřech prutech.

5. Čtveřici rozdělíme na polovinu, vznikne mezera do které zapleteme první prut. Začneme zprava. V levé ruce máme čtyři pruty, mezi nimiž je mezera. Z pravé strany vezmeme vnější prut, přehneme ho doleva, prostrčíme mezerou a vrátíme doprava, ale už ne na vnější stranu, ale dovnitř, takže se stane prutem vnitřním.

6. Na pravé straně utvoříme opět mezeru mezi čtyřmi pruty, do které vložíme vnější prut z levé strany a vrátíme ho doleva, ale opět na stranu vnitřní. Pokud pletete správně, tak z prvotního zmatku vytvoříte přehlednou osnovu.

7. Pokračuje se stále stejně – vnější prut ze strany jedné se prostrčí mezerou mezi čtyřmi pruty na straně druhé a vrátíme se zpět na svou stranu jako prut vnitřní.

8. Na konci pomlázky je potřeba nechat dost prostoru na uvázání – opět tenkým proutkem nebo provázkem. Platí to stejně jako na začátku.

9. Nakonec zastříháme volné konce pomlázky. A nakonec navážeme barevné stužky (18).

List č. 3 Čarodějnice

Ročník: 9 třída

Časový rozsah: 1 vyučovací hodina

práce ve dvojicích.

Materiál: kousky látek (lněná), seno, silnější špejle, nit, noviny, kukuřičné šustí.

Pomůcky: nůžky, lepidlo.

Motivace: lidový zvyk- Pálení čarodějnic.

Vynášení smrti a přinášení léta: Smrt jsme vám vynesli, nový, líto přinesli...

Líto, líto neseme, buďte selky, buďte veselé...

Mezipředmětový vztah: dějepis, zeměpis, jazyk český.

Postup:

- Z papíru se vytvoří koule, která se obalí senem a obmotá se nití, aby seno drželo.
- Takto udělaná koule se napíchne na silnější špejli.

- Na špejli uvážeme kukuřičné šustí, jako ruce, které svážeme nití.

- Vyrobité šaty a to tak, že z lněné látky ustříhneme obdélník, který obmotáme obvod krku a svážeme nití. Tím vznikne košilka.
- Stejným způsobem vyrobíme sukni.

- Nyní čarodějnici dokončíme. Na hlavu ji nasadíme z kusu látky vystřížený šátek, který pod branou přilepíme lepidlem. Přes sukni přivážeme látku.

List č.4 Přáníčko

Ročník: 7.-9. třída

Časový rozsah: 1 vyučovací hodina

Technika: malba těstem na látku.

Materiál: kousek látky, vodu, hladkou mouku, sůl.

Pomůcky: temperové barvy nebo barvy na látku, štětec, kelímek s vodou, žehlička, fix, nůžky.

Motivace: lidový zvyk Svátek matek.

Mezipředmětové vztahy: výtvarná výchova, jazyk český, dějepis.

Postup:

1. Příprava těsta:

- Jeden díl vody, jeden díl hladké mouky, jeden díl soli. A těsto promícháme.

2. Výroba:

- Z bílé látky si nastříháme obdélník o velikosti 15x20 cm.
- Na látku štětcem nebo prstem nanese udělané těsto, vytváříme srdíčka a necháme těsto na látce zaschnout.

- Po zaschnutí těsta vezmeme temperové barvy a vybarvíme srdce a okolí.
- Jakmile barva uschne, těsto z látky vydrolíme a látku přežehlíme.
- Nakonec srdce obkreslíme černým fixem a napíšeme přáníčko.

List č.5 Čertí hlavy

Ročník: 6.-7. třída

Časový rozsah: 1 vyučovací hodina

Technika: papírořez – připomíná krajku – jemná motorika

Materiál: červená a černá čtvrtka A3, lepidlo na papír

Pomůcky: světlé pastelky (progressa), nůžky, řezáček, podložka

Motivace: lidový zvyk – Mikuláš

Jest památka Mikuláše, našeho štědrého dárce...

Mezipředmětové vztahy: dějepis, jazyk český, geometrie

Postup:

- Na černou čtvrtku načrtneme světlou pastelkou hlavu čerta, každý žák si zvolí variantu podle svého uvážení, zda umístí hlavu čerta na šířku formátu nebo na výšku a promyslí si, které plochy zůstanou černé a které budou červené.
- Hlava čerta se musí co nejvíce prostříhat, aby byl výsledek co nejzajímavější.
- Řezáčkem vyřízneme vybrané vnitřní plochy (méně zručnějším pomůžeme)
- Nůžkami vyřízneme obrys hlavy
- Hlavu nalepíme na červenou čtvrtku
- Dle potřeby můžeme drobné detaily dokreslit světlými pastelkami

List č.6 Bavlnkové vánoční ozdoby

Ročník: 6.-7. třída

Časový rozsah: 1 vyučovací hodina

Technika: tkaní

Materiál: barevná bavlnka.

Pomůcky: nůžky, lepidlo (Herkules), špejle.

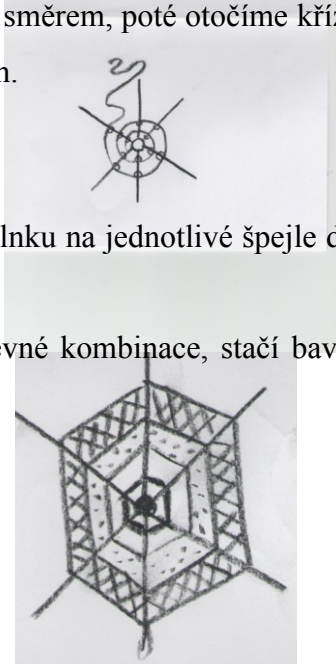
Motivy: vánoční inspirace, dekorace.

Čas radosti, veselosti světu nastal nyní...

Mezipředmětové vztahy: jazyk český, dějepis, geometrie.

Postup:

- Tři špejle rozpůlíme na půl, tím dostaneme šest stejných kousků špejlí.
- Oba kusy přeložíme přes sebe do kříže, vezmeme bavlnku zvolené barvy a omotáme několikrát střed kříže jedním směrem, poté otočíme kříž o 90 stupňů a znovu omotáme střed kříže i opačným směrem.

- Poté začneme namotávat bavlnku na jednotlivé špejle do určité velikosti, zbytek volné špejle ustříháme.
- Můžeme vytvářet různé barevné kombinace, stačí bavlnku navázat uzlíkem na zadní straně ozdoby.
- Na hotovou ozdobu stačí z kousku bavlnky přivázat oko na zavěšení.
- Do středu nalepíme z plsti hvězdičku, která nám zakryje střed a dodá výrobku pěkný vzhled.

List č.7 Maska

Ročník: 6.-8. třída

Časový rozsah: 2 vyučovací hodiny

Technika: kašírování

Materiál: jakýkoli sací papír (staré noviny, kancelářský papír, toaletní papír..) škrob (nebo lepidlo na tapety)

Pomůcky: miska, nůžky, nafukovací balónek, vodové barvy, štětec, kelímek s vodou, bavlna, provázek.

Motivace: lidový zvyk masopust.

Masopust, masopust, do kola mě holka, pust'!

Žáci si vyrobí svou masku na karneval.

Mezipředmětové vztahy: dějepis, jazyk český, výtvarná výchova.

Postup:

- Proužky papíru natrháme na kousky 2-3 cm.
- Do misky nalijeme škrob nebo tekuté lepidlo.
- Nafoukneme balónek podle potřeby a zavážeme ho kouskem provázku.
- Proužek papíru namočíme do škrobu, papírem přejeďme mezi prsty, aby se setřel přebytečný škrob, nalepíme ho na balónek a uhladíme, aby papír dobře přilnul. (Papírem obkládáme balónek pouze do půlky, jako tvar masky).
- Postupně přidáváme proužky papírků, dokud nemáme půlku balónku olepená alespoň třemi vrstvami papírků.
- Obalený balónek necháme zaschnout několik dnů. Po uschnutí je maska v tvrdém stavu.
- Balónek propícheme a nůžkami vyřežeme otvory na oči.

- Vezmeme vodové barvy, štětec a kelímek s vodou a začneme masku natírat.
- Masku dozdobíme vlasy z bavlny.

Jiné varianty masek, které dozdobíme např. pírky, šiškami, kamínky.

Tematické listy, které dokládají význam textilních tradic v regionu (tkaní, soukenictví, paličkovaná krajka).

List č.8 Tkaný pásek

Ročník: 8.-9.třída

Časový rozsah: 4 vyučovací hodiny

Technika: tkání na hřebenovém stávku

Materiál: příze (vlněné, bavlněné)

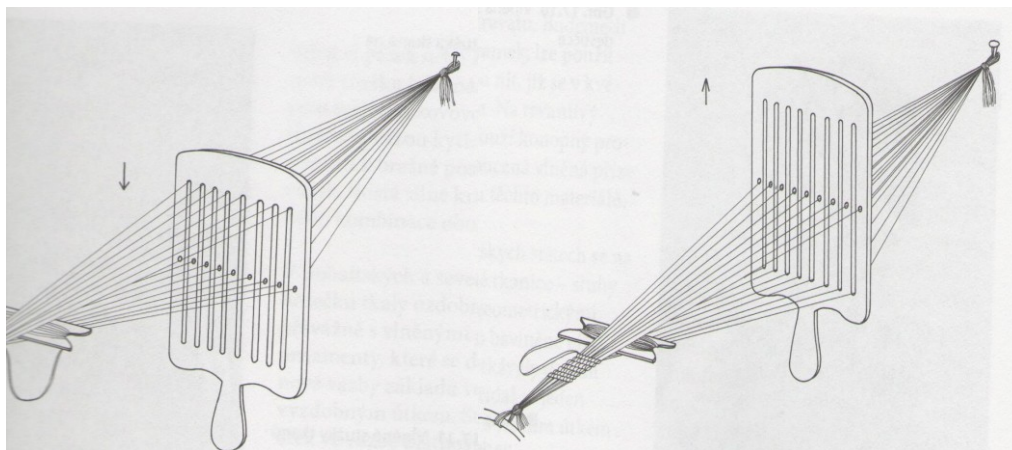
Pomůcky: hřebenový stávek (dostupný na ZŠ), nůžky

Motivace: lidová řemesla – tkání pásku

Mezipředmětové vztahy: dějepis, matematika

Postup:

- Tkaním na hřebenovém stávku vzniká plátnová vazba.
- Nejprve si připravíme osnovní nitě, osnovní nitě protáhneme hřebenovým stávkem – jejich pořadí si určíme podle vzoru vlastní fantazie.
- Začíná se vždy dírou uprostřed tyčky (tzv.pevnou osnovní nití), následuje sousední mezera mezi tyčkami (volná osnovní nit'), pak zas tyčka-pevná atd. až po navléknutí požadovaného počtu nití.
- První a poslední nit' musí být pevná, vytvoříme tak soubory sudých a lichých nití.
- Protážená osnova se pak uváže ke stabilnímu předmětu(např. klika u dveří) a druhý konec upevníme k sobě (např. k opasku).
- při tkaní musí být osnovní nitě stále napnuté
- Pohybováním hřebenového stávku nahoru a dolů vznikají mezi pevnými a osnovními nitěmi mezery, tzv.prošlupy, kudy se protahuje útková nit'.

- tká se ve dvou fázích
- Zvednutím destičky nahoru až do bodu, kdy osnova klade odpor, vytvoříme prošlup – prostor k prohození útku, pro prohození přirazíme útek rukou, nebo dřevěnou vidlicí.
- Po přirazení spustíme destičku zpět dolů, tím stáhneme polovinu nití a vytvoříme nový prošlup, kterým prohodíme útek.

Využití: Hotové pásky měly pro svou jednoduchost řadu praktických využití – byly využívány v hospodářství (koňské postroje, závěsy na vědra a kotle, popruhy na nůše), pro svou pevnost pak jako oděvní doplňky (šněrování, přivazování zástěr a čepců, pásky, ozdobné lemy oděvů...). Tkanice zhotovené touto technikou sloužily nejčastěji k uvazování sukni, zástěr, čepců a košil. Byly vyrobeny obvykle z vlny, lnu nebo bavlněné příze. Tkanice vyrobené z konopné příze se používaly např. jako popruhy na koše nebo šňůry na prádlo(19).

List č.9 Kabelka

Ročník: 8.-9. třída

Časový rozsah: 4 vyučovací hodiny

Technika: tkaní na kartonu

Materiál: tvrdý karton, vlna na osnovu a útek

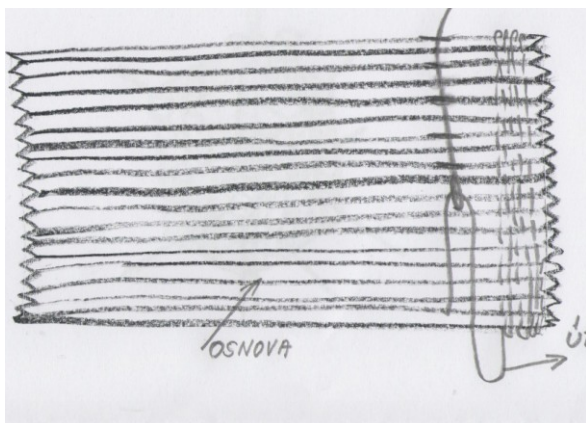
Pomůcky: pravítko, nůžky, tužka, tkací jehla nebo velká šicí jehla

Motivace: lidová řemesla- vytvoření vlastní kabelky

Mezipředmětové vztahy: dějepis, matematika

Postup:

- Na kartonu velikosti 12 x 20 cm, si na protilehlých stranách označíme vzdálenost po 1 cm a vystříháme zoubky.
- Na takto připravený karton napneme osnovu

- Útek navlékneme do větší jehly a proplétáme přes osnovní nitě
- Tkáme plátňovou vazbou z obou stran, tam kde bude dno, pracujeme přes karton, na druhé straně útek otočíme a vracíme se zpět. Tato strana zůstane otevřená.
- Po dotkání příze zakončíme, a to tak, že je vtáhneme do tkaniny.
- Karton vyjmeme a kabelku otočíme do lícové strany (20).

List č.10 Paličkovaná krajka

Tato technika je velmi časově náročná na zpracování a realizaci, ale v našem regionu byla velmi oblíbená a dodnes se udržuje její tradice. Hluboké kořeny má Osoblažská krajka. Z této oblasti bych ráda ukázala práce paličkované krajky, které vytvořily studentky místní základní školy. Paličkovaná krajka je krásná technika, je nejmladším odvětvím textilního průmyslu.

Ročník: 8.-9. třída

Materiál: příze (bavlněná, lněná)

Pomůcky: dřevěné paličky, tvrdá válcovitá poduška, špendlíky,

paličky jsou vysoustruhovaná asi 10 až 14 cm dlouhá vřeténka, na něž se navíjí příze.

Motivace: Lidové řemesla

Mezipředmětové vztahy: dějepis, matematika

Postup:

- Pracuje se vždy s páry paliček – nejmenší počet párů jsou dva.
- Opěrnými body vzoru jsou špendlíky, které upevňují jednotlivá křížení nití.
- Paličkování vyžaduje dobrý postřeh, trpělivost a velkou přesnost, aby vznikající krajka byla úhledná.
- Před začátkem paličkování navineme na paličky přízi, konec příze zasmykneme, aby se nerozvíjela a aby paličky na přízi pěkně visely.

Závěr

Ve své bakalářské práci jsem předložila náměty na zhotovení jednoduchých výrobků s tématem lidových tradic a řemesel. Vytvořila jsem tematické listy zaměřené na nejdůležitější svátky roku podle ročních období. Každý list obsahuje kromě konkrétního výrobku také základní informace o daném svátku, o tradicích, které se dodržují, o pranostikách a dalších zajímavostech. Dále obsahuje grafické znázornění výrobku a údaj, pro kterou třídu je určen. Tematické listy jsou zařazeny do výuky tak, aby si děti svátek připomněly, seznámily se s danými tradicemi a zhotovily si tradiční výrobek pro výzdobu svého pokoje, případně bytu, a tím obnovovaly rodiči opomíjené tradice ve svých domovech. Vybírala jsem takové výrobky, které žáky nejen zaujmou, ale budou v nich pěstovat vztah k lidové tradici. Žáci se seznámí s technickým materiálem, vyzkouší si jeho zpracování a přetváření. Cílem je hlavně posílení zručnosti, fantazie a tvořivosti dětí. Sama jsem při jejich výrobě zažila radost a potěšení, když mi pod rukama vznikaly hezké věci, když jsem si uvědomovala svoji šikovnost a už se těšila, že stejnou radost budou pociťovat mí žáci.

Právě radost a potěšení z práce by měl být hlavní cíl všech pracovních a výtvarných činností ve škole i mimo školu.

„Teorie zůstane pouhou teorií, pokud nepřikročíme k činu.“

J.A.Komenský

Literatura:

1. ŠOTTNEROVÁ, Dagmar. *Lidové tradice: původ lidových tradic, zvyky, pověry, pranostiky, říkadla a hry*. 1. vyd. Olomouc: Rubico, 2009, 253 s. ISBN 978-80-7346-096-9.
2. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání platný od 1.9.2010 VP-ZV-pomůcka - učitelům.pdf. *Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků* [online]. 2010 [cit. 2013-04-11]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/file/133>.
3. Kurikulum - základní pilíř vzdělávání. *Metodický portál inspirace a zkušenosti učitelů* [online]. 2012 [cit. 2013-04-11]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/o/z/15567/KURIKULUM---ZAKLADNI-PILIR-VZDELAVANI.html/>.
4. Základní vzdělávání/Výzkumný ústav pedagogický v Praze. *Výzkumný ústav pedagogický: Rozvíjíme kurikulum pro budoucnost* [online]. 2011 [cit. 2013-04-11]. Dostupné z: <http://www.vuppraha.cz/ramcove-vzdelavaci-programy/zakladni-vzdelavani>.
5. Školní vzdělávací program Základní školy Votice. *Vyučovací předmět: Pracovní činnosti* [online]. 2012 [cit. 2013-04-11]. Dostupné z: http://www.zsvotice.cz/dokumenty/program/pracovni_cinnosti.doc.
6. MOTLOVÁ, Milada. *Český rok od jara do zimy*. Vyd. 1. Ilustrace Tomáš Řízek. Praha: Fortuna Libri, c2010, 323 s. ISBN 978-807-3215-224.
7. TINKOVÁ, Eva. *České svátky a tradice*. Vyd. 1. Ilustrace Jan Hora. Kralice na Hané: Computer Media, 2010, 80 s. ISBN 978-80-7402-078-0.
8. JANČÁŘ, Josef. *Lidová kultura na Moravě*. Ve Strážnici: Ústav lidové kultury, 2000, 373 s. Vlastivěda moravská, sv. 10. ISBN 80-727-5005-4.
9. MORAVCOVÁ, Mirjam, ŠTIKA, J., TOMEŠ, J.: *Lidová kultura: národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska*. Vyd. 1. Editor Stanislav Brouček, Richard Jeřábek. Praha: Etnologický ústav Akademie věd České republiky v Praze a Ústav evropské etnologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně v nakl. Mladá fronta, 2007, 2 sv. ISBN 978-80-204-1450-2.
10. Řemesla slezských měst. *Řemesla slezských měst*. 2012, č. 1. Vydalo: Městské informační a kulturní středisko Krnov.

11. .
] , 2004, 341 p. ISBN 80-710-6525-0.
12. Vánoční zvyky, pověry, tradice - lodičky, rozkrajování jablek, lití olova - význam - MUDr. Zbyněk Mlčoch. *MUDr. Zbyněk Mlčoch: Na našem webu najdete všechno ... a ještě něco navíc* [online]. 2010 [cit. 2013-04-11]. Dostupné z: <http://www.zbynekmlcoch.cz/informace/texty/ruzne/vanocni-zvyky-povery-tradice/lodicky-rozkrajovani-jablek-liti-olova-vyznam>.
13. Opava/Historie města. *Statutární město Opava: Historie města* [online]. 2007 [cit. 2013-04-11]. Dostupné z: <http://www.opava-city.cz/scripts/detail.php?id=12700>.
14. . --
- --
, *Kultur, Industrie, Dienstleistungen = Opava--nature, the past, personalities, monuments of art, culture, industry*. 1. vyd. Opava: AVE, 1998, 135 p. ISBN 80-902-0427-9.
15. Euregion Silesia. *Euregion Silesia* [online]. 2012 [cit. 2013-04-11]. Dostupné z: <http://www.euroregion-silesia.cz>.
16. Stručné dějiny města Krnova. *Stručné dějiny města Krnova: Mgr. Vladimír Blucha* [online]. 2012 [cit. 2013-04-11]. Dostupné z: www.muzeum.krnov.cz/download.asp?file.../strucne-dejiny-pdf.
17. KROPÁČ, Jiří a Jitka KROPÁČOVÁ. *Didaktická transformace pro technické předměty*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006, 104 s. ISBN 80-244-1431-7.
18. Výroba pomlázky. *Stránky třídy, které snad v roce 2010 odmaturojí* [online]. 2006 [cit. 2013-04-11]. Dostupné z: <http://www.mperoutka.com/kgm/view.php?cisloclanku=2006041001>.
19. STAŇKOVÁ, Jitka a Ludvík BARAN. *Tradiční textilní techniky*. 1. vyd. Praha: Grada, 2008, 180 s., [24] s. barev. obr. příl. Řemesla, tradice, technika. ISBN 978-802-4720-357.
20. WOLFOVÁ, Eva a Zuzana ARSENJEVOVÁ. *Tkaní*. 1. vyd. Brno: CP Books, 2005, 101 s. Tradiční řemesla. ISBN 80-251-0301-3.
21. PROKEŠOVÁ, Miriam. *Lidové tradice, aneb, Staré zvyky a obyčeje v Ostravě a*

- okolí*. Vyd. 1. Ostrava: Repronis, 2005, 44 s. Ostravica. ISBN 80-732-9082-0.
22. VONDRUŠKOVÁ, Alena. České zvyky a obyčeje. 1. vyd. Ilustrace Kamila Skopová. Praha: Albatros, 2004, 370 s. Oko. ISBN 80-000-1356-8.
  23. PRŮCHA, Jan, E. WALTEROVÁ a J. MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 1.vyd. Praha: Portál, 1995, 292 s. ISBN 80-717-8029-4.
  24. Pranostiky na 6. ledna - Tři králové, Boží křtění - 31 pranostik. *Pranostiky na celý rok* [online]. 2008 [cit. 2013-04-11]. Dostupné z: <http://www.pranostik.cz/pranostiky-na-6-ledna-tri-kralove-bozi-krteni/>.
  25. Pranostiky pro měsíc květen. *Pranostika - pranostiky: Měsíc květen* [online]. 2012 [cit. 2013-04-11]. Dostupné z: <http://www.pranostika.cz/kveten.html>.
  26. Pranostika na dnes - masopust. *Cesta k celistvosti: Pranostika na dnes* [online]. 2009 [cit. 2013-04-11]. Dostupné z: <http://aftareiki.txt.cz/clanky/60787/pranostika-na-dnes/>.